

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему

«Облік і аналіз довгострокових та поточних зобов'язань
на підприємстві»

Виконав: студент IV курсу, групи ОО-42
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Монюк Віталій Віталійович

Керівник: к. е. н., доцент Шкроміда В. В.

Рецензент: к. е. н., доцент Стефінін В. В.

Івано-Франківськ – 2022 р.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Економічна сутність кредиторської заборгованості та її значення у діяльності підприємства	8
1.2. Підходи до класифікації кредиторської заборгованості та нормативно-правове забезпечення її обліку і аналізу	15
1.3. Порядок визнання та оцінки кредиторської заборгованості на підприємстві.....	22
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ТА ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ТОВ «ГДС-СЕРВІС».....	29
2.1. Організаційні особливості обліку довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві георозвідувальної сфери	29
2.2. Методика обліку довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві ТОВ «ГДС-Сервіс».....	36
2.3. Порядок відображення зобов'язань у фінансовій звітності та шляхи вдосконалення їх обліку	47
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОВГОСТРОКОВИХ І ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ТОВ «ГДС-Сервіс».....	56
3.1. Оцінка складу, структури та динаміки довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві	56
3.2. Аналіз використання позикового капіталу та оцінка його впливу на фінансовий стан підприємства.....	63

3.3. Шляхи покращення розрахунково-касової дисципліни на підприємстві

74

ВИСНОВКИ.....	79
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90
Додаток А.....	90
Додаток Б	91
Додаток В.....	92

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасне ринкове середовище, основою якого є взаємовідносини між різними суб'єктами господарювання, зумовлює виникнення зобов'язань одного суб'єкта бізнесу перед іншим. Короткострокові і довгострокові зобов'язання є невід'ємною частиною господарського процесу всіх підприємств. Збільшення зобов'язань, на перший погляд, має лише негативний вплив на бізнес, бо виникають борги, які необхідно гасити. Але подивившись ширше на особливості зобов'язань, відкриваються великі можливості, які приносять плюси підприємству.

У випадку купівлі товарів і послуг (на умовах оплати після завершення договору), зобов'язання виникають вже після одержання замовлених нами товарно-матеріальних цінностей. Тобто ТМЦ на підприємстві вже є в наявності, ними можна користуватись і грошові кошти, які ми повинні заплатити також є у підприємства і ними можна користуватись. Це дає широкі можливості для маневрування в процесі господарської діяльності, але потрібно не забувати, що необхідно виконувати умови договору, в інакшому випадку це буде тільки гірше для суб'єкта господарювання, може вплинути на репутацію а ще більше на фінансовий стан. Тому звідси виходить і мета обліку довгострокових і короткострокових зобов'язань – ефективно контролювати кредитове сальдо рахунків заборгованостей як економічним інструментом підприємства для недопущення надто великих зобов'язань, які підприємство буде не в змозі погасити в майбутньому.

Велика кількість зобов'язань збільшує можливий рівень потенційного банкрутства, але дає підприємству ресурси для провадження господарської діяльності в цілому. Роль бухгалтера-економіста з питань обліку, аналізу короткострокової та довгострокової кредиторської заборгованості, відповідає меті обліку: правильно та достовірно заповнювати всі первинні документи; безпомилково вносити господарські операції в комп'ютерну програму; проводити економічний аналіз зобов'язань; на основі аналізу обирати релевантну інформацію для керівника та давати особисті поради; досліджувати найновішу нормативно-

правову базу з питань обліку зобов'язань, щоб мати змогу віртуозно користуватись ними як економічним інструментом; підвищувати свою кваліфікацію на основі курсів та літератури; правильно складати фінансову і податкову звітність, щоб підприємство не мало штрафів. Бухгалтер, котрий відповідає 100% вищенаведених умов користується величезним попитом на ринку праці, тож, на основі вищевказаного, можна сказати, що обрана тема має широке поле для досліджень та є актуальною в нинішній час.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є обліковий процес, в результаті якого виникають або погашаються довгострокові і короткострокові зобов'язання, а також аналітична робота з питань кредиторської заборгованості.

Предметом дослідження виступає методика і організація обліку зобов'язань підприємства та їх аналізу з метою розробки і прийняття ефективних управлінських рішень.

Стан наукової розробки. Досліджена література надає широке теоретичне підґрунтя з питань обліку і аналізу довгострокових і короткострокових зобов'язань, але прослідковуються розбіжності між нормативно-правовою базою та вітчизняними дослідженням з питань кредиторської заборгованості, присутня недосконалість плану рахунків та порядку відображення боргів у звітності, вона (звітність) дає неповну, інколи і викривлену картину про стан розрахунків з працівниками, банками, постачальниками і підрядниками та іншими кредиторами, що може ввести в оману користувачів облікової інформації з прямим фінансовим інтересом, таких як: інвестори, засновники, банки, ділові партнери та користувачів з непрямым фінансовим інтересом: органи державної статистики, податкові органи та інші користувачі, яким може знадобитись звітність.

Питанням обліку і економічного аналізу довгострокових і короткострокових зобов'язань приділено багато уваги роботами таких вітчизняних учених-економістів, зокрема, таких як Ф. Ф. Бутинець, Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів, О. Є. Майборода, І. П. Косарева, І. О. Корабейнікова, Н. О. Власова, Л. Л. Носач, О. М. Губарик, А. В. Губан, Н. В. Кудлаєва, А. П. Фльора, Н. С. Акімова, Т. А. Наумова, Н. С. Ковалевська, І. С. Коробкіна, Н. І. Дорош, Я. Д. Крупка, З. В.

Задорожний, Т. В. Асмолова, С. В. Сирцева, Л. Г. Ловінська, І. А. Бержанір, Т. А. Ящук, В. Д. Кубік, Р. М. Волчек, О. Ф. Томчук, Ю. С. Цал-цалко, Т. В. Бочуля, І. Я. Оменіцька та інші.

Але, незважаючи на великі зусилля цих вчених, деякі аспекти обліку і економічного аналізу, зокрема їх класифікації, оцінки, умов визнання та організації потребують додаткових досліджень з нашого боку.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є висвітлити всі практичні та теоретичні аспекти з питань обліку довгострокових та короткострокових зобов'язань, дослідити існуючі методи економічного аналізу та знайти шляхи покращення обліку, аналізу та використання позикового капіталу і розрахунково-касової дисципліни в цілому та на товаристві з обмеженою відповідальністю «ГДС-Сервіс».

Досягнення мети передбачає виконання наступних завдань:

- дослідити економічну суть кредиторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку;
- виявити наявну нормативно-правову базу з питань обліку довгострокових і короткострокових зобов'язань;
- вивчити підходи до класифікації зобов'язань та виокремити найкращий з них;
- визначити порядок визнання та оцінки кредиторської заборгованості на підприємствах;
- дослідити організаційні особливості обліку в поточних зобов'язань на підприємствах геофізичної галузі;
- описати наявну методику обліку та порядок відображення кредиторської заборгованості в звітності підприємства з урахуванням його галузевої приналежності і запропонувати шляхи вдосконалення її обліку;
- провести аналіз складу, структури, динаміки, використання позикового капіталу та визначити оцінку впливу його на фінансовий стан досліджуваного підприємства;

– узагальнити всю накопичену інформацію, виявити шляхи покращення розрахункової дисципліни на підприємстві та скласти висновки.

Методи дослідження. Для виконання всіх поставлених завдань бакалаврської роботи, в роботі використовувались такі методи дослідження: дедукції та індукції, аналогії, аналізу, синтезу, спостереження, математичної статистики.

Під час дослідження було проаналізовано праці вітчизняних вчених-економістів, нормативно правові акти, дані бухгалтерського обліку та звітності ТОВ «ГДС-Сервіс».

Практичне значення одержаних результатів. Всі запропоновані в результаті методи покращення використання позикового капіталу були прийняті до уваги керівником та впроваджені в підприємство та зараз ним застосовуються і несуть практичне значення в діяльності суб'єкта від 1 квітня 2022 року.

Апробація результатів. За даними даного наукового дослідження опубліковані тези «Економічна сутність кредиторської заборгованості, її роль на підприємстві» у IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти», що проходила 22-23 березня 2022 року у місті Львів [61].

Структура роботи. Структурно бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, які в свою чергу поділяються на 3 пункти, висновку, списку використаних джерел та додатків.

Повний обсяг становить 93 сторінки комп'ютерного тексту, у тому числі 22 таблиці, 15 рисунків та список використаної літератури із 61 джерело і 2 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність кредиторської заборгованості та її значення у діяльності підприємства

Ринкова економіка задає нові тенденції для існування суб'єктів господарювання, а саме: виникає необхідність використовувати залучений із зовнішніх джерел, позиковий, капітал. Позиковий капітал це не лише позики, які один суб'єкт господарювання бере у іншого, а і інші заборгованості, такі як: заборгованість перед постачальниками, орендодавцями, перед державою у числі податків. Наявність зобов'язань у будь-якого діючого на сьогоднішній момент підприємства є цілком нормальним, бо вони є базовим рівнем відносин між суб'єктами.

Звичайна діяльність підприємств призводить до виникнення великої кількості кредиторів та різних видів зобов'язань, які є невід'ємною часткою життя, тому головним завданням бухгалтерського обліку зобов'язань, є їх контроль, дотримання за сплатою та аналіз.

Перед тим, як розглядати кредиторську заборгованість в цілому, потрібно визначити її економічну суть, значення.

Головний нормативно-правовий акт з питань обліку Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» надає таке визначення зобов'язанням: «Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій та погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів даного підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [2].

Суб'єктом зобов'язання буває будь-яка юридична або фізична особа яка вступає в ринкові відносини. Як правило, одна сторона має право вимагати від іншої сторони виконання певних дій (з точки зору бухгалтерського обліку виконання робіт, постачання товарів, надання послуг або інших дій). Таку сторону називають кредитором, а сторона, яка зобов'язана виконати умови кредитора, називають дебітором.

У більш ширшому понятті зобов'язання, це не лише коли ми комусь винні, а і коли нам винні інші суб'єкти. Для однієї сторони угоди це дебіторська заборгованість, а для іншої – кредиторська [3]. З погляду історії, у вже 1625 році було надано чітке розмежування між кредиторською і дебіторською заборгованістю:

дебітор – це той хто має певне благо, хто отримує, кому поставляють, продають або від кого сподіваються отримати платіж, або, нарешті, той, хто повинен платити;

кредитор – це той, хто видає (витрачає), з ким розраховуються, від кого отримують, з ким мають справу, хто продає, поставляє, у кого купують, той, кому потрібно платити [4 с.15]. Взаємовідносини між дебіторами і кредиторами схематично зображено на рисунку 1.1.

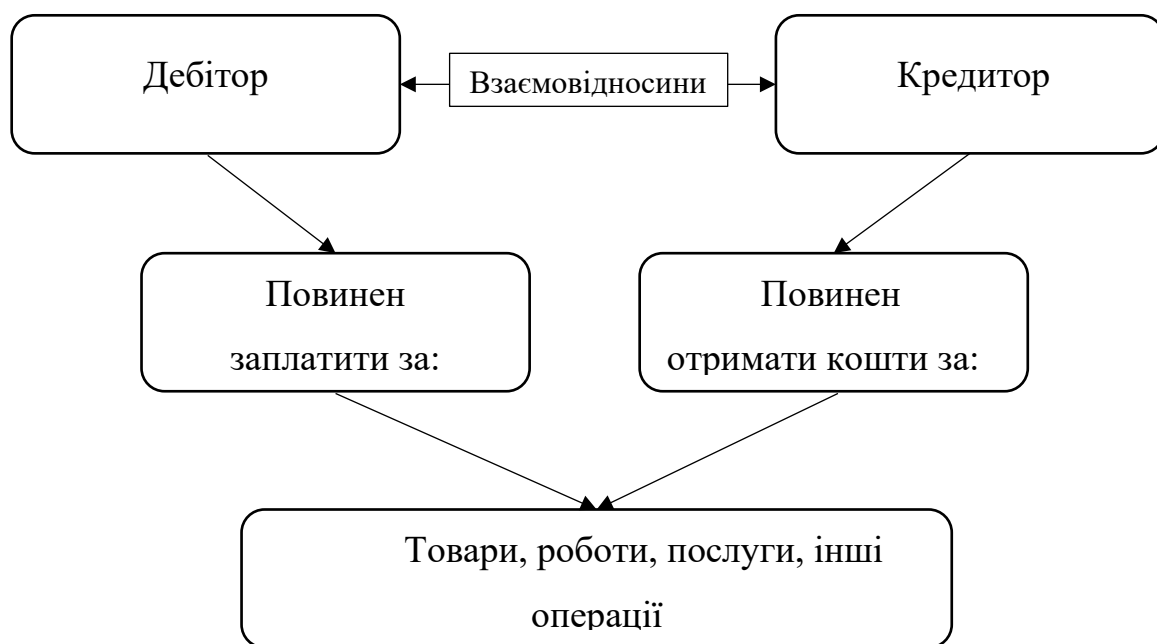

Рис. 1.1. Взаємозв'язок дебіторів і кредиторів

Джерело: складено автором.

Між кредиторською і дебіторською заборгованістю є багато спільного і відмінного, головна спільна риса – те що, для погашення заборгованості в обох випадках використовують гроші, як засіб платежу. Друга основна відмінність полягає у тому що дані види заборгованостей мають розрив в часі від моменту

виникнення зобов'язань – до їх погашення [3]. Розрив у часі варіюється від декількох секунд – до років, в залежності чи довгострокова це заборгованість чи короткострокова.

Відмінність між ними виходить з особливостей функціонування цих зобов'язань

Сучасна вітчизняна література надає інші визначення для кредиторської заборгованості та зобов'язань. Її визначають як таку заборгованість між фізичними і юридичними особами, що виникла в результаті минулих операцій, оцінена в гривнях і щодо якої в суб'єкта господарювання існують зобов'язання погашення її в певний строк [5]. Більше підході до визначення поняття кредиторської заборгованості наведено у додатку А.

З позиції бухгалтерського обліку зобов'язання є об'єктом обліку, під об'єктами розуміють певний засіб, власність підприємства та його рух в процесі діяльності. Проте, об'єктами є не лише основні засоби, а і самі господарські процеси, факти, події, які описують стан та використання ресурсів, процеси придбання предметів праці, товарно-матеріальних цінностей та їх збуту, розрахункові відносини підприємства з різними суб'єктами: фізичними та юридичними особами різних форм власності, фінансовий стан та результати діяльності [1, с. 13]. Але поглибившись в тематику зобов'язань, варто відзначити, що не всі зобов'язання бувають об'єктами обліку, а тільки такі, які здатні зробити зміни в структурі балансу, вплинути на формування господарських операцій в бухгалтерському обліку, призвести до зменшення економічних вигід у майбутньому.

Кредиторська заборгованість завжди має мати підґрунтя – тобто, первинний документ, де зафіксований факт здійснення господарської операції, дія, строки погашення заборгованостей та строки їх погашення. Прикладом документу, які не можуть бути підставою для нарахування зобов'язань – договір, який ще не вступив в силу. Тобто жодна з подій, які призводять до змін облікових даних не відбулась. Такі події це: попередня оплата за товари, роботи послуги, надходження цих самих

товарів, робіт і послуг. Коли відбувається перша з цих подій – одразу виникає заборгованість в обліку.

Відображення змін в обліку відбувається через подвійний запис – це метод рівноцінного відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, що забезпечує однаковість оборотів за дебетом і кредитом відповідних бухгалтерських рахунків [1]. Зміни, які відображаються в обліку, мають відображення в класичному балансовому рівнянні: $\text{актив} = \text{власний капітал} + \text{зобов'язання}$. Тобто, наші активи виникають внаслідок того, що кредитори підприємства виконують умови зобов'язань, або ж навпаки – активи суб'єкта господарювання зменшуються (грошові кошти), тому що даний суб'єкт провів попередню оплату постачальникові і в нього (постачальника) виникли зобов'язання перед цим підприємством.

Якщо проаналізувати визначення, зрозуміло, що зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства а також є фактом, що описує стан справ на підприємстві, виникає безпосередньо у ході виконання господарських процесів. Господарськими процесами є певні стадії руху грошових коштів, вони структурно складаються з господарських операцій – дій і подій, що викликають зміни в структурі власного капіталу, зобов'язань і активів суб'єкта господарювання. В свою чергу операції є складовою операційного циклу підприємства, який зображений на рисунку 1.2.

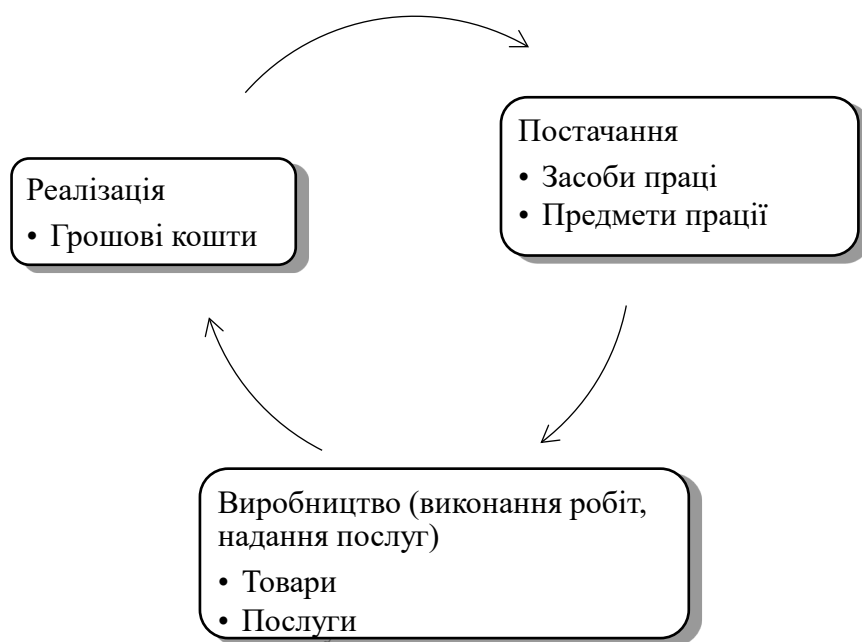

Рис. 1.2. Операційний цикл підприємства

Джерело: складено автором.

Зобов'язання великою мірою впливають на фінансово-майновий стан, найбільшою мірою на створення та використання фінансових ресурсів та грошових потоків [6]. Найпопулярнішими юридичними підставами для виникнення зобов'язань у суб'єктів господарювання є угоди або договори. Вони можуть бути односторонніми, двосторонніми та багатосторонніми, їх визначення регламентує Цивільний кодекс України.

При односторонньому договорі одна сторона бере на себе обов'язок перед другою вчинити або не вчинити певні дії, а друга сторона лиш має право вимоги без зустрічного обов'язку до першої сторони.

Двосторонній договір є аналогічним, з однією різницею, що обидві сторони наділені правами та обов'язками.

Багатосторонній договір подібний до двосторонньому, лиш у багатосторонньому договорі може брати участь більше як дві сторони [21].

Одним з видів договорів, що виникають зобов'язання на підприємстві є договір купівлі-продажу. Згідно з ним, одна сторона (продавець наприклад) передає або зобов'язується передати майно іншій стороні, а інша сторона в свою чергу приймає або зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну суму [21].

Найбільш вагомим господарським процесом, у якому виникає кредиторська заборгованість є – постачання. Купуючи товарно-матеріальні цінності у підприємства, хоче воно цього, чи ні, виникає кредиторська заборгованість, яку з часом необхідно погасити у певний строк. З першого погляду здається, що це є погано для суб'єкта господарювання, ну бо він комусь зобов'язаний повернути грошові кошти. Але якщо поглянути з іншої сторони, ми бачимо, що товарно-матеріальні цінності у нього вже є, ними можна вільно користуватись, здійснювати певні операції з ними, давати в виробництво, на переробку або ж перепродавати. Всі ці процеси призводять до прибутку. Не було б запасів, які купляються – не було б і прибутку.

Другим «плюсом» кредиторської заборгованості є її повний контроль з боку підприємства. У разі, якщо у підприємства є необхідність в обігових коштах, воно може відстрочувати сплату кредитору та користуватись грошима до певного моменту. Звісно, краще всі борги повертати вчасно, адже це є імідж компанії. Ніхто не хоче співпрацювати з боржниками.

У дебіторської заборгованості все навпаки. Її важко контролювати, суб'єкт господарювання-покупець може не платити вчасно, коли це потрібно, що в свою чергу призводить до недостачі коштів у підприємства-продавця. Отож, якщо поглянути глибше на суть кредиторської заборгованості, це не завжди «погано», в багатьох випадках це добре.

Для ефективного, прибуткового існування, суб'єкти підприємницької діяльності повинні уважно контролювати заборгованості на підприємстві, щоб не опинитись в скрутному становищі. Правильні управлінські рішення – запорука беззбиткового життя підприємства.

Для правильного управління зобов'язаннями підприємства необхідно:

- визначити склад і структуру зобов'язань на підприємстві;
- скласти бюджет кредиторської заборгованості, щоб резервувати кошти і бути у впевненості в погашенні заборгованості в майбутньому;
- розробити систему показників, які відображають та оцінюють кредиторську заборгованість з іншими підприємствами;

- проаналізувати показники;
- виконати прийняти управлінські рішення щодо мінімізації та оптимізації кредиторської заборгованості [6].

Отже, розглянувши економічну суть зобов'язань, їх роль на підприємстві, ще досі дано відповідь на питання: «Які існують джерела зобов'язань у суб'єктів бізнесу?»

В процесі господарської діяльності заборгованість може виникати:

- внаслідок, коли підприємство бере кредити в банках чи інших фінансово-кредитних установах;
- коли укладається договір з підприємством постачальником, підрядником;
- коли виникають штрафи у зв'язку, з невиконанням умов договору з іншим підприємством;
- нараховується заробітна плата, відпустки, лікарняні та інші виплати працівникам;
- в результаті коли підприємство заподіює шкоду іншому суб'єкту взаємовідносин;
- коли виникає податковий борг, пеня, неустойки та інші випадки.

Стан кредиторської заборгованості характеризує розрахункові взаємовідносини з постачальниками, бюджетом, робітниками і службовцями. Зобов'язання суб'єктів господарювання характеризуються певними ознаками, розглянемо їх детальніше:

перша ознака – контрагент, суб'єкт господарської діяльності, від взаємозв'язку з яким виникає зобов'язання, тип послуг які він надав, місце укладання договору, час.

Друга ознака – строк погашення такої заборгованості. Він може бути як до року, або протягом одного операційного циклу, якщо такий цикл більший за рік, так і від року або протягом наступних операційних циклів, якщо такі цикли довші за рік.

Третя ознака – відсотки, або простішими словами, винагорода за користування ресурсами. Така умова проставляється зазвичай в договорах, її не часто можна зустріти при розрахунках з постачальними, а от при банківських позиках, незалежно чи вони короткострокові чи довгострокові – зустрічається завжди, окрім поодиноких випадків.

Четверта ознака – адресність. Характеризується кому потрібно повертати ресурси. Чи безпосередньо тому, хто надавав нам послуги, чи третім лицам. Це нечасто явище, зустрічається, наприклад, у переказних векселях.

П'ята ознака – наявність грошової форми розрахунків. Це не про готівкові чи безготівкові розрахунки, а про те, чи такий розрахунок може бути виконаний бартером, взаємозаліком чи іншим типом.

Визначивши економічну суть зобов'язань, виникає необхідність їх в класифікації так детальнішому дослідженні нормативно-правової бази. Це все наведено в наступному пункті даної роботи.

1.2. Підходи до класифікації кредиторської заборгованості та нормативно-правове забезпечення її обліку і аналізу

Існує безліч підходів до класифікації кредиторської заборгованості у сучасній літературі. Кожен автор має своє бачення щодо систематизування видів зобов'язань на підприємстві. Проаналізувавши сучасну літературу, можна виділити підхід Франца Францовича Бутинця. Він пропонує такі ознаки:

- за складністю: прості, складні;
- за визначеністю у часі: обмежені у часі (ті, які потрібно погасити за певний термін), безстрокові (термін яких не визначено);
- за забезпеченістю виконання зобов'язань: забезпечені, частково забезпечені, незабезпечені;
- залежно від причини виникнення заборгованості: договірні, непередбачувані;
- за способом погашення: грошовий спосіб, негрошовий спосіб (бартер або інші види негрошових розрахунків);

- за часом виникнення: теперішні, майбутні;
- за терміном погашення: довгострокові, короткострокові;
- за можливістю оцінки: фактичні, оціночні, умовні [7, с. 461]

Інший підхід до класифікації надає Н. В. Кудлаєва та А. П. Фльора, вони поділяють види кредиторської заборгованості на:

1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, термін оплати за якими не настав;
2. кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, котрі вчасно не оплачені;
3. кредиторська заборгованість за виданими векселями;
4. кредиторська заборгованість за отриманими авансами;
5. кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом та позабюджетними платежами;
6. кредиторська заборгованість зі страхування;
7. кредиторська заборгованість з оплати праці;
8. інші види кредиторської заборгованості[8].

Проаналізувавши літературу, на мою думку, дана систематизація надає загальне уявлення про види кредиторської заборгованості, але зі свого боку пропоную доповнити такими пунктами:

1. Непередбачувана кредиторська заборгованість, яка виникає внаслідок заподіяння шкоди;
2. майбутня кредиторська заборгованість, тобто, за товари, роботи, послуги, які будуть здійснені в майбутньому періоді (наступному місяці, тижні). Це може бути як орендні платежі, послуги охоронних фірм та інше.

Також, на мій погляд, кредиторську заборгованість з оплати праці та страхування потрібно об'єднати.

Ще один підхід до класифікації, якому варто приділити увагу, пропонує Н. І. Дорош у своїй праці «Теоретичні аспекти організації бухгалтерського обліку», її зображено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Класифікація зобов'язань

Критерій класифікації	Види зобов'язань
1. Залежно від спрямованості розрахунків:	– внутрішні; – зовнішні.
2. Залежно від контрагента розрахунків:	– розрахунки з постачальниками і підрядниками; – розрахунки з покупцями та замовниками; – розрахунки з різними дебіторами та кредиторами; – розрахунки з бюджетом та позабюджетними фондами; – розрахунки за кредитами; – розрахунки з персоналом (з оплати праці та за іншими операціями); – розрахунки з підзвітними особами; – розрахунки з учасниками та засновниками; – внутрішньогосподарські розрахунки.
3. Залежно від форми проведення розрахунків:	– готівкові; – безготівкові.
4. Залежно від характеру операцій, за якими проводяться розрахунки	– розрахунки за товарними операціями; – розрахунки за нетоварними операціями

Джерело: складено автором на основі [18].

Облік кредиторської заборгованості включає такий спектр облікових процедур, при виконанні яких забезпечується своєчасний і якісний облік не тільки в цілому за звітній період, а і за коротші проміжки часу (зміну, декаду тощо),

контроль за цілістю і своєчасністю сплати поточних і довгострокових зобов'язань на підприємстві.

У зв'язку з цим регулювання обліку, аналізу і контролю поточних і довгострокових заборгованостей здійснюється за допомогою державного регулювання бухгалтерського обліку.

Розглянемо визначення, щоб детальніше зрозуміти суть державного регулювання бухгалтерського обліку: це такий комплекс законодавчих, адміністративних та контрольних заходів, за допомогою яких державні органи здійснюють методологію, та організаційне забезпечення функціонування системи бухгалтерського обліку [9, с. 31].

Відповідно до статті Закону України «Про бухгалтерський та фінансову звітність України» державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- формування єдиної системи бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, яка є обов'язковою для всіх підприємств та для захисту інтересів користувачів;
- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [2].

Нормативно-правові акти, які регулюють облік кредиторської на підприємстві: Податковий Кодекс України [10], Закон України «Про бухгалтерський та фінансову звітність в Україні» [2], П(С)БО 11 «Зобов'язання» [11], П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [24], П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [25], П(С)БО 16 «Витрати» [26], План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [27], Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [12], Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [28], Закон України «Про обіг векселів в Україні» [29], Господарський кодекс України [30], Цивільний кодекс України [21] та інших нормативних документів, затверджених Міністерством фінансів, Міністерством статистики, а також внутрішнім розпорядчим документом підприємства – Наказом про облікову

політику. Інші установи, які регулюють ведення обліку: Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Державне казначейство України, Державна податкова служба України.

Податковий кодекс України регулює відносини у сфері стягнення податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, а також порядок їх управління, права та обов'язки платників, повноваження контролюючих органів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [10]. Процес стягнення податків і зборів є одним з об'єктів кредиторської заборгованості, бо заборгованість за податками є зобов'язаннями в цілому.

Закон України „Про бухгалтерський та фінансову звітність в Україні” є базовим, він визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» регулює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання, стан кредиторської заборгованості та її розкриття у фінансовій звітності [11]. Цей стандарт описує процес оцінки та визнання зобов'язань, надає власну класифікацію зобов'язанням, її наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація зобов'язань згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання»

Вид зобов'язань	Що належить до них
Довгострокові (більше 1 року)	Довгострокові кредити банків; Інші довгострокові зобов'язання; Відстрочені податкові зобов'язання; Довгострокові забезпечення.
Поточні (менше 1 року)	Короткострокові кредити банків; Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за

	розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків; короткострокові векселі видані; Поточні забезпечення; Інші поточні зобов'язання.
Забезпечення	Виплату відпусток працівникам; Додаткове пенсійне забезпечення; Виконання гарантійних зобов'язань; Реструктуризацію; Виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо
Непередбачені зобов'язання	Зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю
Доходи майбутніх періодів	Доходи у вигляді отриманих авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи. Передплата на газети, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральних-видовищних підприємств,

	абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо.
--	--

Джерело: складено автором на основі [11].

Нормативно-правові акти у вигляді НП(С)БО та П(С)БО по-своєму розкривають, характеризують інформацію щодо зобов'язань, ось приклади:

- у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [31] надається загальне поняття заборгованостей та принципи їх відображення у звітності підприємства;
- у П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [32] подається перелік умов, після яких відбувається коригування кредиторської заборгованості;
- П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [33] надає визначення довгострокових зобов'язань, на які нараховують відсотки;
- П(С)БО 14 «Оренда» [34] описує як оцінювати мінімальні платежі за оперативною та фінансовою орендою;
- П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [35] описує порядок визнання зобов'язань з податку на прибуток;
- П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [36] визначає як впливають валютні курси на заборгованості в іноземній валюті;
- П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [25] описує формування зобов'язань, пов'язаних з виплатами працівникам [14, с. 231].

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій є переліком рахунків і схем реєстрації та систематизації на них фактів, господарських процесів підприємства у бухгалтерському обліку і є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, у ньому передбачено наявність окремого класу 5 «Довгострокові зобов'язання» та класу 6 «Поточні зобов'язання» та відповідних до них синтетичних рахунків та субрахунків.

В інструкції «про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»

говориться, що рахунки 5 класу призначені для обліку та узагальнення про наявність зобов'язань суб'єкта господарювання перед банками за одержаними кредитами, які не є поточними зобов'язаннями, тобто очікується її погашення за термін понад рік; заборгованість підприємства щодо боргів із залученням позикового капіталу; суму податку на прибуток, що мають бути сплачені в наступні роки внаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою оцінкою; зобов'язання за виданими довгостроковими векселями й облігаціями.

Порядок ведення аналітичного обліку та кореспонденції рахунків, що не наведені в Інструкції про застосування плану рахунків, встановлюється підприємством, виходячи з норм цієї Інструкції, Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку та фіксуються в наказі про облікову політику підприємства.

Невід'ємною частиною обліку кредиторської заборгованості є документування. Типові форми первинних облікових документів з питань обліку зобов'язань надає положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку

1.3. Порядок визнання та оцінки кредиторської заборгованості на підприємстві

У процесі звичайної діяльності на підприємство потрапляють зобов'язання, існує ряд критеріїв, завдяки яким можна достовірно визначити таку кредиторську заборгованість.

Порядок визнання зобов'язань на підприємстві визначають вітчизняні та міжнародні нормативно-правові документи.

Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» зобов'язання визнається, коли:

- його можна достовірно оцінити;
- існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Якщо на дату балансу раніше визнана заборгованість не підлягає погашенню, тоді її сума включається до доходів теперішнього періоду.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», який є суміжним до П(С)БО 11 описує визнання зобов'язань за такими критеріями:

- підприємство має теперішню заборгованість внаслідок минулих подій, які відбулись на ньому;
- ймовірно, що буде необхідним для погашення такої заборгованості вибуття певних ресурсів, які мають в собі економічні вигоди;
- можна достовірно оцінити суму заборгованості [15, 16].

Дані критерії частково збігаються, це і не дивно, оскільки національні стандарти були розроблені на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

У відповідності до П(С)БО є класифікація щодо, зобов'язань, яку наведено вище у даній роботі. До кожного критерію є свій порядок визнання такого зобов'язання.

Теперішнім зобов'язанням є таке:

- яке обов'язково має бути погашене протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
- з терміном оплати протягом операційного циклу, навіть якщо він перевищує 12 місяців.

Відповідно, довгострокове зобов'язання навпаки – термін погашення від 12 місяців або протягом наступних операційних циклів

Непередбачене зобов'язання - це:

1) Зобов'язання, які можуть бути спричинені минулими подіями, існування такого може бути підтверджено лише тоді, коли відбудуться або не відбудуться одна або кілька невизначених майбутніх подій, які суб'єкт господарювання не може повністю контролювати;

або

2) Поточні зобов'язання, які виникають внаслідок минулих подій, але навряд чи потребують ресурсів, які відображають економічні вигоди для виконання цих зобов'язання, або сума зобов'язання не може бути достовірно оцінена та не визнається [11].

Непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.

На підприємствах також існують забезпечення – зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу, вони поділяються на:

1. забезпечення на виплату відпусток працівникам. Визначається щомісяця як добуток фактично нарахованої заробітної плати працівника та процентів, розрахованих як відношення суми на оплату річної планової відпустки до фонду оплати праці з урахуванням відповідних внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
2. додаткове пенсійне забезпечення – підприємство самостійно встановлює порядок нарахування додаткового пенсійного забезпечення для своїх працівників, затверджує в обліковій політиці та інших внутрішньо-розпорядчих документах по підприємству;
3. забезпечення на виконання гарантійних зобов'язань. Створюється за умови, якщо підприємство займається виробництвом, збутом цінностей, які підлягають гарантійному ремонту;
4. забезпечення для відшкодування витрат на реструктуризацію. Формується за наявності затвердженого керівництвом підприємства плану реорганізації, у якому включаються конкретні заходи, терміни, розмір витрат, які необхідно здійснити, а також після початку виконання цього плану;
5. забезпечення щодо обтяжливого контракту. Визначається виходячи з суми неминучих витрат, пов'язаних з виконанням цього контракту. Розмір неминучих витрат, пов'язаних із виконанням обтяжливого

договору, визначається за найменшим із двох значень: вартістю виконання договору або вартістю сплати штрафів (неустойки, пені) за невиконання обтяжливого контракту. Вартість виконання обтяжливого договору розраховується як різниця між вартістю виконання договору та доходом (збитком) від виконання іншого договору, укладеного з метою мінімізації збитків, завданих виконанням обтяжливого контрактом [11].

При поступленні на підприємство зобов'язань їх необхідно оцінити. Л. Г. Ловінська дає таке визначення оцінці:

Оцінка – це складова методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої здійснюється вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку, створення якісних характеристик обліково-економічної інформації та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства й ефективності його менеджменту [17]. Методи оцінки кредиторської заборгованості наведені в тому ж П(С)БО 11 «Зобов'язання», зображені на рисунку 1.3.

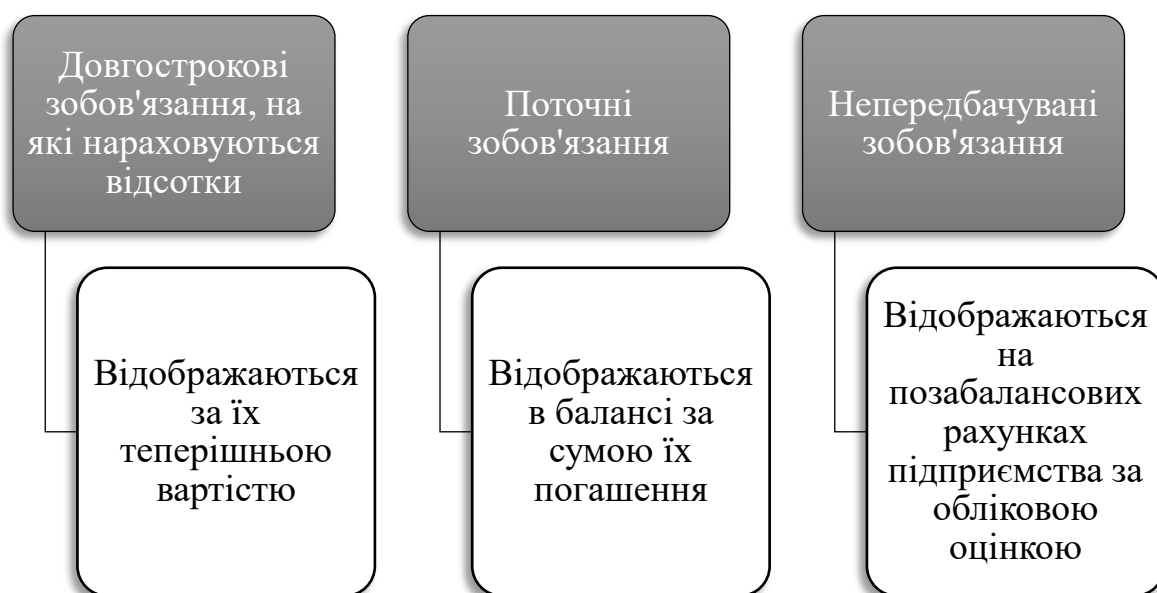

Рис. 1.3. Оцінка кредиторської заборгованості на дату балансу

Джерело [11]

Зокрема, П(С)БО 11 надає таке поняття: теперішня вартість — це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), що, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Також цей акт дає визначення такому терміну:

сума погашення — це недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Міжнародні стандарти фінансової звітності мають дещо інший підхід до оцінки зобов'язань. Згідно нього, оцінка — це процес визначення грошових сум, за якими підприємство відображає у своїй фінансовій звітності активи, зобов'язання, дохід та витрати.

Оцінка передбачає вибір бази оцінки. МСФЗ надає декілька баз оцінки зобов'язань — історична вартість, амортизована історична вартість та справедлива вартість.

Історична вартість — це сума грошових коштів або еквівалентів грошових коштів або справедлива вартість негрошових активів, отриманих на початку виникнення зобов'язання в обмін на виконання зобов'язання, або в деяких випадках (наприклад, податок на прибуток), які очікується сплатити в ході звичайної діяльності сум грошових коштів або їх еквівалентів, сплачених для виконання зобов'язань.

Амортизована вартість — це історична вартість активу чи зобов'язання плюс чи мінус, а також частина його історичної собівартості, яка раніше була визнана витратою чи доходом

Справедлива вартість — це сума за яку можна обміняти актив або зобов'язання, між зацікавленими та незалежними сторонами в рамках справедливої операції[20].

Також вітчизняні автори надають свої методи оцінки. Наприклад В. Д. Кубік та Р. М. Волчек надає такі види оцінки, зображені на рисунку 1.4.

Рис. 1.4. Види оцінки зобов'язань

Джерело складено автором на основі проаналізованого [22].

Коротка характеристика даних видів оцінок, після аналізу концептуальної основи фінансової звітності, виданої радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [23], узагальнена авторами роботи:

1. Оцінка зобов'язань за історичною собівартістю – це вартість покриття зобов'язання, отриманого за прийняття або взяття цієї заборгованості, мінус витрати на таку операцію.

Історична собівартість зобов'язань може з часом оновлюватись для відображення, за умов:

А) виконання такого зобов'язання або його певної частини, шляхом здійснення платежів, або інших операцій, котрі призводять до погашення зобов'язання;

Б) події, що збільшує вартість зобов'язання в позитивну або негативну сторону, у вигляді необхідних економічних ресурсів для погашення зобов'язання.

2. Оцінка зобов'язань за поточною собівартістю – це вартість зобов'язання з використанням інформації про умови, які призвели до змін вартості погашення на дату оцінки.
3. Оцінка зобов'язань за вартістю реалізації (погашення) – це ціна, яку було б сплачено за зобов'язання у звичайній діяльності підприємства між учасниками ринку на дату оцінки на поточний момент.
4. Оцінка зобов'язань за теперішньою вартістю – це теперішня вартість економічних ресурсів або грошових коштів, які, як очікує суб'єкт господарювання, він буде зобов'язаний передати при виконанні умов заборгованості.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ТА ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ТОВ «ГДС-СЕРВІС»

2.1. Організаційні особливості обліку довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві георозвідувальної сфери

Інформація про стан зобов'язань є невід'ємною частиною управлінського процесу, яка дозволяє правильніше і раціональніше розпорядитись керівникові наявними ресурсами підприємства. Основним джерелом інформації на підприємстві є облік. Саме він дозволяє задовольнити потреби керівний апарат в релевантній інформації про стан і структуру довгострокових і короткострокових заборгованостей підприємства, що в подальшому, при грамотній оцінці інформації призводить до правильних рішень, які в майбутньому відобразяться у вигляді збільшення економічних вигід.

Дослідження особливостей обліку і аналізу довгострокових та поточних зобов'язань проведено на прикладі фінансово-господарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «ГДС-Сервіс» (далі по тексті – ТОВ «ГДС-Сервіс»), де є всі можливості висвітлення вищевказаних питань та розробки теоретико-практичних пропозицій щодо вдосконалення обліково-аналітичних процедур з врахуванням галузевої приналежності досліджуваного підприємства.

Основним видом (предметом) діяльності є: діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах. Крім цього, товариство з обмеженою відповідальністю надає допоміжні послуги у сфері добування нафти та природного газу, проводить розвідувальне буріння, дослідження та технічні випробування, виконує ремонт і технічне обслуговування автомобілів, машин і устаткування промислового призначення.

Головна мета підприємства – задоволення споживачів власними якісними послугами та отримання прибутку.

ТОВ «ГДС-Сервіс» є суб'єктом малого підприємництва, кількість працівників налічує – 18 осіб. Структуру управління ТОВ «ГДС-Сервіс» зображено на рис. 2.1.

Характерна особливість ТОВ «ГДС-Сервіс», що знаходить своє відображення в обліку: велика частка серед операцій, пов'язана з покупкою запасів у постачальників та отримання послуг від підрядників – це є основними джерелами виникнення кредиторської заборгованості. Частка інших операцій незначна, бо підприємство може надати декілька послуг в місяць. Також вагомою часткою є операції з списання отриманих послуг, запасів та малоцінних, швидкозношуваних предметів на виробництво(тобто надання послуг).

Окрім вище перелічених факторів, що впливає на організацію обліку існує ще один, не менш важливий – держава. Вона повністю регулює можливі варіанти організації обліку, та ставить підприємства в «рамки» задля стандартизації та контролю.

Одним з прикладів є вибір системи оподаткування. На даний момент існує 2 системи: загальна і спрощена. Спрощена система оподаткування передбачає від підприємства сплату єдиного податку, та податку на додану вартість за умов, визначеним законодавством. Суттєвим мінусом такої системи є наявність великої кількості обмежень:

- щодо кількості працівників;
- щодо суми доходу;
- щодо виду діяльності;

Підприємства геофізичної сфери не можуть вибрати цю систему за будь-яких умов, адже такий вид діяльності нею не передбачений. Провівши дослідження, виявилось, що обмеження щодо виду діяльності змусило ТОВ «ГДС-Сервіс» обрати загальну систему оподаткування.

Загальна система також регламентується Податковим кодексом України[10], вона передбачає повний перелік податків та зборів. Мінусом її є складність обліку (адже на спрощеній потрібно тільки вести облік доходів), великий перелік податків та зборів та складність їх обчислення. Плюсом є: великий перелік доступних видів діяльності та у кількості працівників.

Другий критерій, передбачений Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] є вибір форми організації обліку. Ним передбачено такі форми:

1. Введення посади бухгалтера або створення відділу бухгалтерії на самому підприємстві
2. наймання послуг спеціаліста в особі фізичної особи-підприємці для потреб ведення бухгалтерії
3. наймання централізованої бухгалтерії або аудиторської компанії для ведення обліку;
4. ведення обліку самостійно керівником або власником підприємства та складання ним звітності.

Розглянемо обрану форму організації обліку на підприємстві ТОВ «ГДС-Сервіс». Керівник з самого початку вирішив ввести в штат посаду бухгалтера, адже сам він би неефективно справлявся з обов'язками керівника, якщо б був ще зайнятий веденням бухгалтерського обліку. Найм фізичної особи-підприємця або послуг централізованої бухгалтерії теж не розглядався, бо це доцільно при невеликій кількості операцій, в іншому випадку це було б надто дорого. На даний момент веденням обліку займається відділ бухгалтерії, до якого входить дві людини.

Невелика кількість працівників бухгалтерії зумовлена специфікою діяльності, яка передбачає порівняно невелику кількість (порівнюючи з великими підприємствами) господарських операцій.

Окрім цього, законом[2] передбачено використання однієї з форм бухгалтерського обліку:

1. Журнальну або журнально-ордерну;
2. Просту;
3. спрощену;
4. автоматизовану;

Проведений нами огляд встановив, що підприємство обрало автоматизовану форму бухгалтерського обліку з застосуванням відповідних комп'ютерних

програм. Журнальна форма є надто складною, через це вона зумовлює необхідність у введенні більшої кількості працівників, а це суперечить принципу економності при організації обліку. Автоматизована форма має безліч позитивних аспектів: вся інформація про підприємство, його облікову політику, договори, рахунки, контрагентів є записана в комп'ютерній програмі, що виключає необхідність кожного разу заповнювати однотипні реквізити, це значно пришвидшує роботу. У кожного працівника облік «дублюється», це дозволяє швидко координувати роботу між робітниками бухгалтерії. Також до плюсів варто віднести швидке оновлення та сповіщення про нові нормативно-правові акти.

Автоматизована система ведення облік має свої певні недоліки зображені на рис 2.2., але з ними можна дуже легко боротись. Перший недолік виправляє рішення створити резервне копіювання на центральному сервері, це недопустить втрати інформації в зв'язку з виведення з ладу ЕОМ. Також це дозволяє відновити дані, у разі неправильного введення працівником бухгалтерії. Відсутність володіння комп'ютером вирішується навчанням бухгалтера на спеціалізованих курсах.

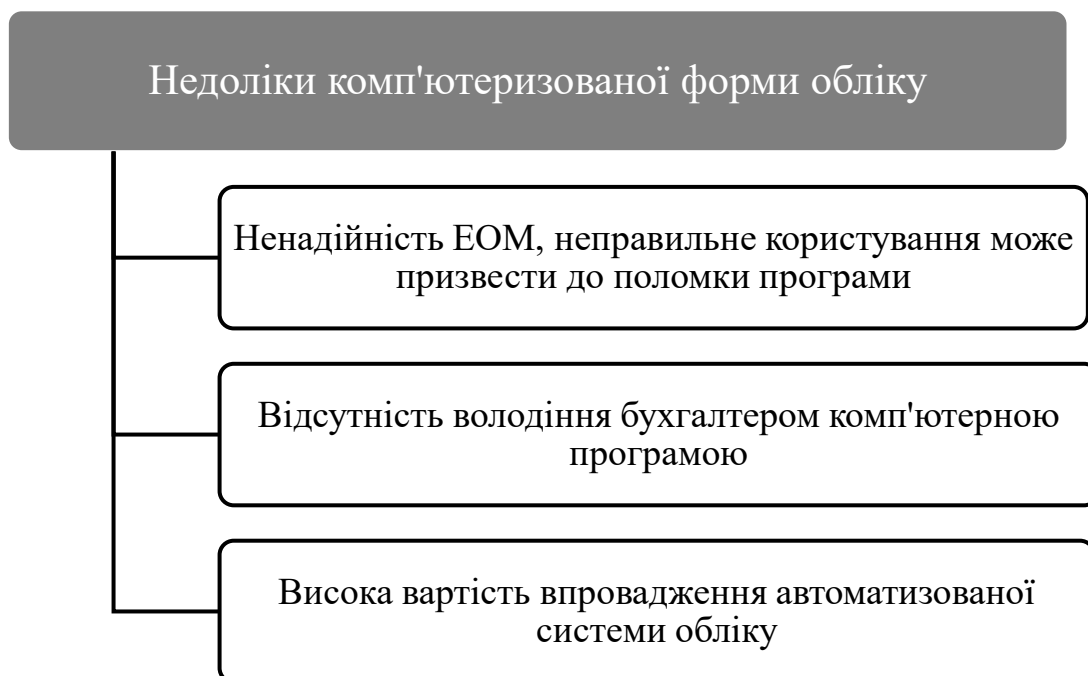

Рис. 2.2. Недоліки комп'ютеризованої форми бухгалтерського обліку

Джерело: складено авторами на основі [43]

На нашу думку така форма є необхідною підприємствах в числі складання операцій з виникнення довгострокових і короткострокових зобов'язань, адже дозволяє моментально, без помилок заповнити реквізити накладних, рахунків, номенклатуру отриманих товарів, робіт послуг. Така форма дозволяє без помилок обчислювати зобов'язання по заробітній платі, складаючи відповідні відомості. Вона автоматично обраховує необхідні податки та збори, які підлягають сплаті до бюджету та відображає зобов'язання по них.

Всі перелічені процедури є частинами методичного та технічного етапів організації бухгалтерського обліку, які описує О. Є. Кононова у своїй праці[44, с. 7]. Згідно її опису залишається останній етап – організаційний. Організація облікового апарату щодо питань обліку зобов'язань поєднує такі чинники:

1. Забезпечення облікового апарату робочим місцем, удосконалення його ергономіки;
2. набір кадрів та їх навчання працювати з документами, які виникають в діяльності організації, пов'язані з особливостями виконання геофізичних робіт;
3. організація забезпечення облікових працівників інформацією про чинні нормативно-правові акти з питань обліку довгострокової та поточної кредиторської заборгованості;
4. організація забезпечення працівників бухгалтерії матеріалами та технікою, необхідними для ведення обліку;
5. визначення структури облікового апарату (розподіл праці за ділянками). Наприклад у ТОВ «ГДС-Сервіс» нарахуванням заборгованостей виконує один бухгалтер, а погашати їх має право лише головний бухгалтер, який має доступ до інтернет-системи «Приват 24 для бізнесу»;
6. організація архіву бухгалтерських документів;
7. організація захисту облікової інформації
8. контроль за правильністю ведення обліку, заповненням документів та дотриманням строків їх зберігання у архіві.

9. створення внутрішніх нормативно-правових документів з питань бухгалтерського обліку.

У ТОВ «ГДС-Сервіс» порядок обліку регламентують такі внутрішні розпорядчі документи:

- посадова інструкція бухгалтера та головного бухгалтера, в якій необхідно описати їх обов'язки щодо заборгованостей. У бухгалтерів ці обов'язки є, але вони не описані. Необхідно, щоб один бухгалтер вводив первинні документи, відображав виникнення заборгованості, нараховував заробітну плату, обчислював податки до сплати. А інший бухгалтер повинен користуючись системою «Приват 24 для бізнесу» проводити оплати – погашувати заборгованості, які виникли в процесі діяльності, втім вводити їх також в програму, відображаючи це на рахунках бухгалтерського обліку. Така система взаємозв'язків забезпечить необхідну координацію бухгалтерів задля недопущення помилок при складанні звітності. Також раз в кінці дня необхідно зробити звірку заборгованостей, щоб не пропустити жодного зобов'язання, терміни оплати якого в найближчий час закінчаться.
- У підприємства наявний наказ про створення бухгалтерської служби, в якому зазначається що вони повинні справно та вчасно вносити всі первинні документи пов'язані в тому числі з короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями. Крім цього повинні доносити до відома керівника про стан виконання договорів і зобов'язань.
- У наказі про облікову політику розкрито наявну систему рахунків бухгалтерського обліку пов'язану з обліком зобов'язань. Описано відкриття аналітичних рахунків відповідно до специфіки підприємств, що займаються геофізичними роботами. Окрім, встановлений графік документообігу, в якому описується рух документів, пов'язаних з виникненням та погашенням зобов'язань.

З поміж вищенаведених пунктів, наказі мав би місце опис порядку створення забезпечення для відшкодування майбутніх операційних витрат, вони є теж частиною кредиторської заборгованості підприємства:

- виплату відпусток працівникам;
- виконання гарантійних зобов'язань;
- додаткове пенсійне забезпечення;
- реструктуризацію, виконання зобов'язань при припиненні діяльності;
- виконання зобов'язань за обтяжливими контрактами тощо.

Резерв відпусток підприємство має можливість створити, але він для нього є необов'язковим згідно норм п. 8 розд. I П(С)БО 25 [45] підприємство не створює забезпечення на виплату майбутніх відпусток працівникам, а визнає відповідні витрати в періоді їх фактичного понесення.

Те, що резерв не створюється, має свої плюси – не виникають податкові різниці.

Отже завершивши всі ці процедури, підприємство отримує ефективний апарат бухгалтерії, який здатний забезпечити всі вимоги щодо обліку та аналізу кредиторської заборгованості на підприємстві георозвідувальної сфери.

2.2. Методика обліку довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві ТОВ «ГДС-Сервіс»

Для того щоб здійснювати правильний контроль за позиковим капіталом, необхідно налагодити доскональну систему обліку зобов'язань, в якому повинні бути передбачені різні варіанти методики обліку для різних типів поставлених перед бухгалтерською службою задач.

Облік зобов'язань на підприємстві ТОВ «ГДС-Сервіс» ведеться від початку його реєстрації з використанням автоматизованих систем обліку, а саме комп'ютерної програми «1С – Підприємство 8.3». Відповідальний за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, і звітності протягом встановленого строку ведення бухгалтерського та

податкового обліку у ТОВ «ГДС-Сервіс» відділ бухгалтерії, який входить до адміністративного апарату підприємства.

Методика обліку зобов'язань суворо регламентується такими основними нормативно-правовими актами:

- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій[27] – надає перелік класів рахунків, синтетичних рахунків і субрахунків та вказує сферу їх застосування;
- Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [12] – описує порядок відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку;
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»[11] – надає критерії визнання зобов'язань, їх порядок оцінки і відображення в звітності;
- Податковий Кодекс України [10] – описує порядок виникнення податкових зобов'язань.

Аналізуючи діяльність ТОВ «ГДС-Сервіс», встановлено, що з наданих планом рахунків класів 5 і 6 для обліку довгострокових і поточних зобов'язань, використовуються, в основному, один синтетичний рахунок 5 класу для обліку довгострокових заборгованостей:

- 50 «Довгострокові позики» – для обліку одержаних кредитів;

Для обліку короткострокових зобов'язань ТОВ «ГДС-Сервіс» використовує такі синтетичні рахунки класу 6:

- 60 «Короткострокові позики»;
- 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»;
- 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»;
- 64 «Розрахунки за податками й платежами»;
- 65 «Розрахунки за страхування»;
- 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»;

- 67 «Розрахунки з учасниками»;
- 68 «Розрахунки за іншими операціями»;
- 69 «Доходи майбутніх періодів».

Але з усіх вищевказаних рахунків, у ТОВ «ГДС-Сервіс» найпоширенішими причинами виникнення зобов'язань є: зобов'язання перед постачальниками, зобов'язання за авансами одержаними, зобов'язання перед працівниками, зобов'язання за податками, схематично їх зображено на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Найбільш поширені зобов'язання у ТОВ «ГДС-Сервіс»

Джерело: складено автором

Перше і найбільш частіше відбувається зображення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками за одержані ТМЦ, виконані роботи і надані послуги.

Такі зобов'язання обліковуються на пасивному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». До цього рахунку відкриваються аналітичні рахунки, в залежності від постачальника.

По кредиту цього рахунку відображають виникнення зобов'язань, а по дебету їх погашення. Разом з цим відображають податковий кредит дебетом 641 «Розрахунки за податками», збільшуючи одночасно кредит 631 рахунку на суму ПДВ.

Перед постачальниками зобов'язання виникають в одному випадку: коли підприємство отримує продукцію на умовах післяоплати. Умови післяоплати та строки оплати обов'язково необхідно прописувати в договорі. На практиці це відбувається так: постачальник або підрядник привозить матеріали або виконує роботи, надає первинний документ, який засвідчує факт виконання операції. Це може бути акт виконаних робіт або наданих послуг, товарно-транспортна накладна, накладна, тощо. Разом з цим постачальник на електронну пошту підприємства надсилає рахунок на оплату, за яким головний бухгалтер підприємства сплачує кошти на користь фірми постачальника або підрядника. Також головний бухгалтер вимагає від постачальника надання податкової накладної, щоб включити її до складу податкового кредиту.

У комп'ютерній програмі з обліку це відображається так:

1. Бухгалтер заходить в довідники комп'ютерної програми, там реєструє контрагента, вказує такі реквізити як: найменування, адреса, код ЄДРПОУ, відповідальні особи, схема оподаткування та додаткова інформація;
2. наступним кроком є створення договору в довіднику програми. У параметрах договору вказується з постачальником або покупцем, назва контрагента, назва договору та дата його укладання. Задаються параметри податкового обліку;
3. третім кроком є оформлення надходження від постачальника, в реквізитах вказується контрагент та договір з довідника програми, вказується дата надходження і перелік товарів або послуг, які надійшли.

Після цих кроків програма надає постачальнику аналітичний рахунок, завдяки з яким можна поглянути стан розрахунків з ним.

Після проведених дій необхідно зобов'язання погасити. Погашенням зобов'язань займається головний бухгалтер через систему інтернет-банкінгу «Приват-24 для бізнесу». Для цього він:

1. відкриває сайт «<https://otp24.privatbank.ua/>», заходить за допомогою логіну та електронного цифрового підпису;
2. створює гривневий платіж, у якому заповнює такі реквізити як: код ЄДРПОУ або, найменування контрагента, номер рахунку контрагента, суму та призначення платежу;
3. вибирає номер рахунку, з якого потрібно оплатити;
4. платіж підписує електронним цифровим підписом керівник та головний бухгалтер;
5. надається квитанція про оплату

На основі наданої квитанції банком, бухгалтер вносить дані в програму з обліку.

Створює платіжне доручення, де заповняє всі реквізити з квитанції.

У ході дослідження, встановлено, що програма сама створює кореспонденції в ході введення в неї операцій бухгалтером. Приклад операцій з рахунком 631 зображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Типова кореспонденція рахунків обліку розрахунків з
постачальниками у ТОВ «ГДС-Сервіс»**

№ п/п	Зміст операції	Д-т	К-т	Первинний документ
1.	Оприбутковано ТМЦ	10, 11, 12, 15, 20, 22 та інш.	631	Рахунок-фактура/ накладна
2.	Отримано послуги	15, 91, 92	631	Акт виконаних робіт
3.	Відображено податковий кредит з ПДВ	641/ПДВ	631	Податкова накладна
4.	Сплачено за товари, роботи або послуги	631	311/1	Платіжне доручення

Повністю аналогічна процедура відбувається і з розрахунками з іншими кредиторами, тільки там використовується рахунок не 631, а 685. Головний бухгалтер вирішує чи надавати контрагенту статус іншого кредитора чи ні.

Наступним поширеним типом операцій пов'язаних з обліком кредиторської заборгованості є облік зобов'язань за авансами одержаними.

Такі зобов'язання ведуться на пасивному рахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Аналітичний облік на досліджуваному підприємстві ведеться окремо за кожним контрагентом.

По кредиту цього рахунку відображається отримання авансу від покупця, а по дебету – виконання робіт за умовами договору, а відповідно погашення зобов'язань. Разом з отриманням авансу необхідно відобразити податкове зобов'язання з податку на додану вартість, віднісши його суму на кредит рахунку 641 «Розрахунки за податками», а дебет на 643 «Податкові зобов'язання». Після надання послуг рахунок 643 списують разом із зменшенням доходів.

На практиці відбувається наступна процедура: складається договір з покупцем, де в умовах оплати вказується передоплата. ТОВ «ГДС-Сервіс» не починає виконання робіт, якщо не отримає аванс. Для того, щоб покупець знав, на який рахунок йому платити, підприємство йому надає рахунок на оплату. Це відбувається наступним чином:

1. Проводиться аналогічна процедура зі створення в довіднику програми контрагента та договору з ним. Заповнюються всі реквізити, однак в договорі потрібно вказати, що це договір з покупцем;
2. другим кроком є створення рахунка на оплату, в ньому заповнюють такі реквізити: назва, адреса, код ЄДРПОУ підприємства ТОВ «ГДС-Сервіс» та замовника з довідників програми. Вказується банківський рахунок на який потрібно сплатити аванс. Наводиться перелік робіт та послуг, котрі будуть виконані товариством з обмеженою відповідальністю «ГДС-Сервіс».

Про надходження оплати від замовника повідомляє сповіщення від банку. Надається банківська виписка, в якій вказано всі реквізити.

Дану банківську виписку бухгалтер заносить в програму, заповнюючи всі реквізити. На основі цього програма вносить в журнал господарських операцій кореспонденції рахунків, приклад яких зображений в таблиці 2.2., що знаходиться нижче.

Після цього підприємство надає свої геофізичні послуги, по завершенню яких складає акт виконаних робіт, в якому вказується перелік виконаних робіт, їх обсяг та решту реквізитів. Такий акт є підставою для нарахування доходів а також списання сум авансу одержаного. Акт складається знову ж таки в комп'ютерній програмі, вона складає одразу відповідні проведення в журнал реєстрації господарських операцій. Кореспонденції зображені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Типова кореспонденція рахунків обліку розрахунків за авансами одержаними у ТОВ «ГДС-Сервіс»

№ п/п	Зміст операції	Д-т	К-т	Первинний документ
1.	Отримано аванс	311	681	Виписка з банку
2.	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641/ПДВ	Податкова накладна
3.	Надано послуги замовнику	361	703	Акт виконаних робіт
4.	Зменшено дохід на суму ПДВ	703	643	
5.	Проведено залік заборгованостей	681	361	

Передостаннім поширеним типом операцій, завдяки яким виникають зобов'язання на підприємствах геофізичної галузі – зобов'язання перед працівниками.

При взаємовідносинах з працівниками підприємство керується Кодексом законів про працю України[46] та П(С)БО «Виплати працівникам»[25]. Вони є основним збірником законодавчих актів і регулює трудові відносини всіх працівників та облік пов'язаний з заробітною платою

Зобов'язання виникають при таких ситуаціях:

1. Нарахування основної заробітної плати.

Щоб нарахувати заробітну плату, працівник має бути в довіднику «співробітники» в комп'ютерній програмі. Там повинні бути вказані його дані, посадовий оклад та інше. Втім бухгалтер створює розрахункову відомість, де заносить список робітників, яким належить виплата заробітної плати.

Нарахування відбувається на кредит рахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою», разом з цим виникають зобов'язання по таких податках і зборах, як: єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір. По дебету цих рахунків відбувається погашення зобов'язання перед працівником та державою.

2. Нарахування лікарняних.

Відбувається аналогічним способом, допомогу по тимчасовій непрацездатності нараховують на кредит рахунку 663 «Розрахунки за іншими виплатами». На них також нараховується єдиний соціальний внесок, відраховується податок на доходи фізичних осіб та військовий збір.

3. Нарахування відпускних і премій

Аналогічна процедура до заробітної плати

Типові кореспонденції по нарахуванню відображені в Додатку Б.

Виплата відбувається знову ж таки через систему «Приват 24 для бізнесу»:

- головний бухгалтер заходить на сайт;
- в розділі всі послуги обирає пункт «Зарплатні та інші виплати»;
- створює виписку для оплати заробітної плати;

- заповнює відомість;
- відомість підписує керівник та головний бухгалтер.

Ця відомість вноситься в програму, на основі неї складаються бухгалтерські проведення.

- Останнім поширеним типом операцій, завдяки яким виникають зобов'язання на підприємствах – зобов'язання перед державою у вигляді податків та зборів.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ГДС-Сервіс» є платником податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість а також виступає податковим агентом працівників у числі єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб та військового збору. У ході дослідження визначено порядок обліку зобов'язань за податками, та встановлено що податковий облік ведеться одночасно з бухгалтерським задля недопущення розбіжностей, за якими потрібно буде проводити корегування.

Синтетичний облік ведеться на рахунках 6 класу плану рахунків.

По кредиту 641 «Розрахунки за податками» відображають нарахування податкових зобов'язань. Підприємство відкриває аналітичні рахунки по виду податку. Наприклад для ПДВ: 641/ПДВ, а для ПДФО: 641/ПДФО.

Нараховується ПДФО одночасно з нарахуванням заробітної плати. А сплачують до бюджету у момент видачі зарплати або до 20 числа місяця в якому відбулась така видача. Авансом та повним платежем [10].

Відраховують з зарплати одночасно з ПДФО також військовий збір. Його ставка становить 1,5% [10]. По кредиту 642 рахунку відображають відрахований військовий збір із заробітної плати.

Схожа ситуація з єдиним соціальним внеском. Різницею лиш те, що його нараховують на заробітну плату, а не відраховують з неї. Ставка ЄСВ – 22% [10], однак на підприємстві є працівник-інвалід. На нього нараховують за ставкою 8,41%. Нарахування відображають по кредиту 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування».

По дебету цих рахунків відображається сплата податків та зборів до бюджету, а у випадку з податком на додану вартість відображається податковий кредит.

У числі ПДВ, виникнення зобов'язань супроводжується податковою накладною, нарахування ПДВ відображають у кредиті рахунку 641, а у дебеті – сплату до бюджету або відображений податковий кредит (сума, на яку платник податку на додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду [10]). Ще підприємство, при використанні авансів застосовує рахунки 643 «податкові зобов'язання» та 644 «податковий кредит».

Підприємство до 20 числа місяця складає податкову декларацію з ПДВ, знаходиться різниця між податковим зобов'язанням та податковим кредитом – так знаходиться ПДВ, яке необхідно сплатити до бюджету.

Щодо податку на прибуток, то він обчислюється раз в рік за таким алгоритмом:

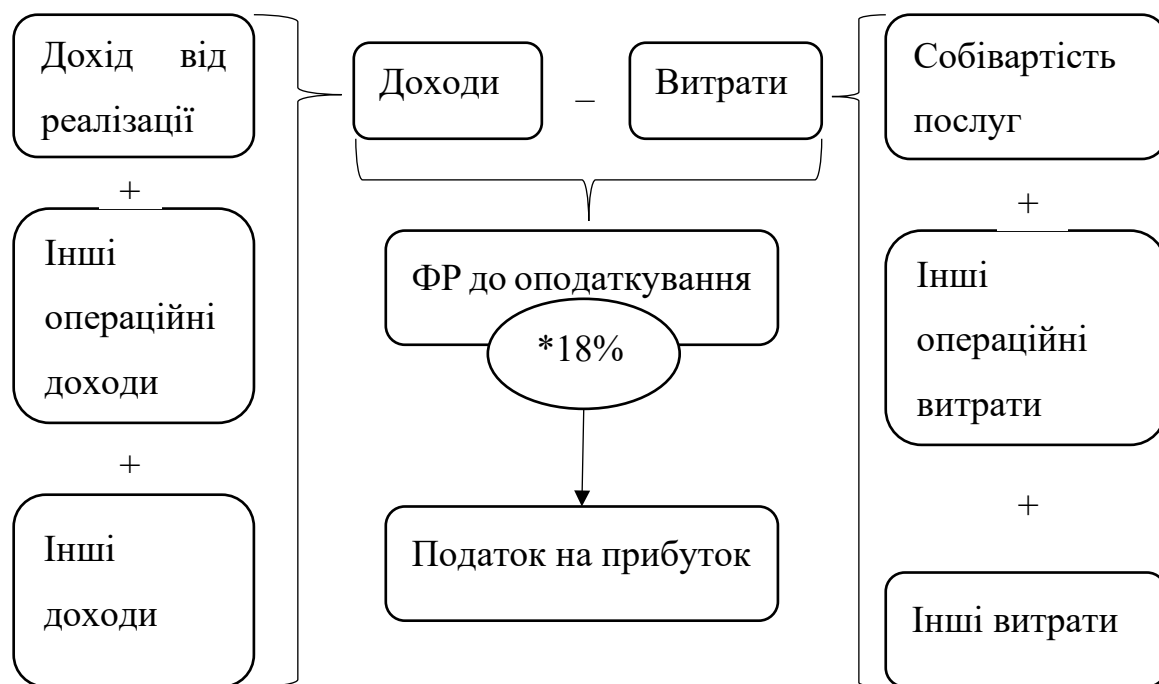

Рис. 2.4. Порядок обчислення податку на прибуток

Джерело: складено авторами на основі [31]

По кредиту відображають його нарахування, а по дебету – сплату до бюджету з банківського рахунку.

Строки подання іншої звітності, яку подає ТОВ «ГДС-Сервіс»:

Баланс і звіт про фінансові результати – раз у рік, до 28 лютого наступного за звітним роком.

ПДФО і ЄСВ – до 40 календарних днів після кінця звітного кварталу.

Підприємство в минулих роках користувалось довгостроковими позиками банків, на цей випадок передбачений рахунок 50 «Довгострокові позики» з своїми субрахунками, до прикладу:

- 501 «Довгострокові кредити банків у національній валюті»;
- 502 «Довгострокові кредити банків в іноземній валюті»;
- 505 «Інші довгострокові позики в національній валюті»;
- 506 «Інші довгострокові позики в іноземній валюті».

Відображення отримання кредитів відбувається на 501 або 502 рахунку, в залежності в якій валюті він надходить. Якщо кредитів декілька, то відкривають аналітичні рахунки, щоб не допустити неточностей.

Кожного року частину кредиту списують по дебету рахунку 501 або 502 на кредит рахунку 611 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті» або 612 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті» у разі кредиту в іноземній валюті.

Аж тоді по цих рахунках, підприємство гасить свої зобов'язання перед банком.

Нараховані відсотки відображають на рахунку 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками» за кредитом, а по дебету – їх сплату готівкою або через банк.

Типові кореспонденції щодо банківських кредитів зображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

**Типова кореспонденція рахунків обліку одержаних кредитів у ТОВ
«ГДС-Сервіс»**

№ п/п	Зміст операції	Д-т	К-т	Первинний документ
----------	----------------	-----	-----	--------------------

1.	Отримано від банку довгостроковий кредит	311	501	Банківська виписка
2.	Переведено частину довгострокової заборгованості в короткострокову	501	612	Бухгалтерська довідка
3.	Нараховано відсотки за кредит	951	684	Бухгалтерська довідка
4.	Сплачено банку поточну заборгованість за кредит та відсотки	612	311	Платіжне доручення

Джерело: складено автором

Отже, у ході розгляду даного пункту роботи було визначено які рахунки з обліку довгострокових і короткострокових зобов'язань характерні для підприємства геофізичної галузі, розглянуто порядок їх виникнення та закриття.

2.3. Порядок відображення зобов'язань у фінансовій звітності та шляхи вдосконалення їх обліку

Інформація про кредиторську заборгованість суб'єкта господарювання дає зовнішнім і внутрішнім користувачам можливість провести оцінку його фінансової залежності і платоспроможності. Цим займається економічний аналіз, але для нього потрібні первинні дані, дані на яких базується такий аналіз. Таку інформацію надає фінансова звітність підприємства.

Порядок формування інформації про зобов'язання та порядок відображення їх в звітності регламентує Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Це нормативно-правовий документ говорить для всіх підприємств, що зобов'язання можна відображати в обліку, а втім і в звітності, лише за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена. Зобов'язання характеризуються

тим, що вони зменшують економічні вигоди суб'єкта господарювання внаслідок їх погашення.

Щоб ідентифікувати зобов'язання та відображати їх в фінансовій звітності, необхідно, щоб воно відповідало таким критеріям, які описує І. Я. Оменіцька, відображено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Критерії визнання зобов'язань для відображення в фінансовій звітності

Джерело: складено автором на основі [47]

Підприємство ТОВ «ГДС-Сервіс» знаходиться на загальній системі оподаткування, отже складає фінансову звітність, але воно є суб'єктом малого підприємництва, тож складає її спрощений варіант – фінансову звітність суб'єкта малого підприємництва, який регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»[48]. До цього звіту входять такі форми:

1. Форма №1-м: баланс (звіт про фінансовий стан). В ній відображаються вся власні засоби підприємства, капітал, джерела утворення власних

засобів на певну дату. Тут розкривається основна інформація про короткострокову та довгострокову заборгованість.

2. Форма №2-м: звіт про фінансові результати. В ній відображаються доходи і витрати, отримані підприємством за звітний рік. На основі цього проводиться обчислення податку на прибуток, який теж можна віднести до зобов'язань підприємства.

Складанню звітності передуює цикл облікового процесу, в ньому відбувається накопичення сальдо на рахунках бухгалтерського обліку з зобов'язань. Послідовність виконання облікового процесу в числі зобов'язань на ТОВ «ГДС-Сервіс» відображено на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Послідовність виконання облікового процесу на ТОВ «ГДС-Сервіс»

Джерело: складено автором на основі інформації від бухгалтера

Отже, повернемося до самої форми звітності. Почнімо з балансу. Порядок включення зобов'язань до нього регламентує національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»[31].

Згідно з ним, зобов'язання, в основному, відображають в другому, третьому розділі пасиву балансу.

Перший розділ пасиву «Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення» розкриває інформацію про довгострокову кредиторську заборгованість

Другий розділ пасиву «Поточні зобов'язання і забезпечення» надає інформацію про короткострокову заборгованість.

Розглянемо випадки заповнення статей балансу для типових геофізичних підприємств.

Переважає більшість довгострокової заборгованості виникає внаслідок взяття кредиту в банку, все що знаходиться на сальдо кредиту рахунків 501, 502, 503, 504 відносять до статті 1510 «довгострокові кредити банків».

У випадку, якщо підприємство отримує державне замовлення, на його рахунок надходить цільове фінансування. Це свого роду також зобов'язання підприємства, бо таке фінансування можна розглядати як аванс. Находиться воно на рахунку 48 «Цільове фінансування», сальдо його відображають у статті 1525 «Цільове фінансування».

Суб'єкти геофізичної галузі можуть відкривати таку статтю як 1505 «Пенсійні зобов'язання» для надання додаткових пенсій, в зв'язку з шкідливими умовами праці, працівникам які відпрацювали багато років та вийшли на пенсію. Тут відображається кредитове сальдо рахунку 472 «Додаткове пенсійне забезпечення» у частині пенсійних зобов'язань.

Інші рахунки підприємства застосовують дещо рідше, їх перелік наведений у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Статті балансу, які рідше знаходять відображення в звіті про фінансовий стан підприємств геофізичної галузі

Стаття II розділу пасиву	Код рядка	Пояснення
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	С-до К-т 54 Сума ПнП, яку необхідно сплатити в наступних періодах, визначена за П(С)БО 17 «Податок на прибуток»[35]
Інші довгострокові зобов'язання	1515	С-до К-т 51,52,53,55 Сума довгострокової заборгованості, що не можна включити до рядка 1510
Довгострокові забезпечення	1520	С-до К-т 47 Відображає суму майбутніх витрат і платежів
Страхові резерви	1530	С-до К-т 49 Відображає різні страхові резерви, такі як: резерв незароблених премій та інше.

Джерело: складено автором на основі аналізу [48]

В кінці проводиться підсумок заповнення статей 2 розділу, їх суму вносять у рядок 1595 «Усього за розділом II»

Короткострокових зобов'язань на підприємствах геофізичної галузі дещо більше.

Наприклад поточні зобов'язання перед постачальниками або підрядниками, за товари, роботи і послуги (сальдо кредитове на рахунку 63) знаходять своє відображення в статті 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари роботи та послуги».

Якщо у підприємства у ході договору, обговорено отримання авансу від покупця (а так зазвичай у всіх геофізичних підприємств, в зв'язку трудомісткості та матеріаломісткості послуг), то суми такого авансу за ще невиконані послуги відображають у статті 1635.

У статті «Поточна кредиторські зобов'язання за довгостроковими кредитами банку» наводять сальдо кредитове 61 рахунку, методику відображення цього

рахунку в бухгалтерському обліку була описана в попередньому розділі цієї бакалаврської роботи.

Якщо підприємство брало короткостроковий кредит у банку (до 1 року), то його відображають в рядку 1600, який так і називається.

В ході звичайної діяльності підприємства, працівники адміністративного апарату, промислово-геофізичної партії та інженерно-технічний персонал виконують роботу, за яку їм необхідно заплатити заробітну плату. Суму ще не виплаченої зарплати відображають в рядку 1630.

На заробітну плату всіх працівників підприємства нараховують єдиний соціальний внесок, суми, які підприємство ще не сплатило до бюджету відображають у рядку 1625.

Відраховані податки, але ще не сплачені до бюджету від заробітної плати зображують в статті 1620 «розрахунки з бюджетом». У ній відображають не тільки податок на доходи фізичних осіб і військовий збір, а також зобов'язання з податку на додану вартість і податку на прибуток, для останнього розроблений рядок 1621 «у тому числі з податку на прибуток»

ТОВ «ГДС-Сервіс» інколи застосовує статтю 1640 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками», у ній відображає нараховані засновникам дивіденди.

Інші статті розділу підприємство застосовує рідше, їх відображено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Статті балансу, які рідше знаходять відображення в звіті про
фінансовий стан на ТОВ «ГДС-Сервіс»**

Стаття III розділу пасиву	Код рядка	Пояснення
Векселі видані	1605	С-до К-т 62 Відображає зобов'язання перед постачальниками або підрядниками за виданими підприємством векселями

Поточні забезпечення	1660	С-до К-т 471, 473, 474 у частині нарахованих поточних забезпечень. Це можуть бути пов'язані з гарантійними зобов'язаннями, так пенсійним і тд. Не нараховується суб'єктами малого бізнесу, бо згідно П(С)БО 25 не є обов'язковим[48]
Доходи майбутніх періодів	1665	С-до К-т 69
Інші поточні зобов'язання	1690	Всі зобов'язання, які неможливо віднести до попередніх рядків.

Джерело: складено автором на основі аналізу звітів про фінансовий стан

Потім бухгалтер все підсумовує і заповнює останній рядок 3 розділу «Усього за розділом III»

Після складання звітності, як вже вище сказано, проводять її аудит, перевірку достовірності, аж втім її підписує директор та головний бухгалтер і подає до державних органів.

Термін подання – до 28 лютого наступного за звітним року, підприємства можуть скласти проміжну звітність, якщо цього вимагає законодавство, тоді її подають не пізніше ніж 30 число місяця числа, наступного що настає за звітним кварталом.

Строк сплати податку на прибуток – 40 календарних днів починаючи від граничного терміну подання звітності.

Бухгалтерський облік з кожним роком ставати все більш досконалішим, на нашу думку є 2 шляхи вдосконалення:

- Вдосконалення з метою отримання детальнішої звітності;
- Вдосконалення для полегшення роботи бухгалтеру.

Щодо вдосконалення форм звітності з питань обліку зобов'язань і не тільки, на нашу думку, потрібно зблизити план рахунків бухгалтерського обліку та звіти про фінансовий стан і фінансові результати. Запроваджені форми цих звітів ще на початку 2000них років не відповідають сучасним вимогам, на відміну від плану

рахунків. Варто зробити, щоб статі балансу повністю відповідали рахункам. Така деталізація полегшує складання звітності, адже бухгалтер ніколи не помилиться при її складанні, також це буде корисно для зовнішніх користувачів: вони зможуть детальніше розглянути стан справ на підприємстві. Корисно це буде і для контролюючих органів та аудиторських фірм, бо їм буде легше виявити де знаходяться розбіжності між обліком та звітністю. Отже, простішими словами, такий звіт мав би мати схожий вигляд з оборотно-сальдовою відомістю, виключаючи колонки «Обороти».

Звіт про фінансові результати не потрібно виключати, а додати до нього всі статі класу 7 і 9, також полегшить заповнення і сприйняття звітності підприємства.

Щодо шляху для полегшення роботи бухгалтера, сучасні науковці виділяють 2 шляхи вдосконалення[49,50]:

- покращення документування
- комп'ютеризація обліку

На нашу думку, в сучасному світі ці процеси повністю взаємопов'язані між собою, бо зараз бухгалтер не часто заповнює первинний документ, це все робить комп'ютерна програма по шаблону з довідника.

Покращити документи, пов'язані з обліком зобов'язань важко, бо можливо втратити деякі реквізити, а вони є доказом виконання тої чи іншої господарської операції. Можливо з'єднати 2 документи: податкову накладну з іншим документом, який засвідчує виконання операції. Це було б ефективно, бо покупець одразу б вимагав документ для включення ПДВ до податкового кредиту. Але тоді виникає наступна проблема: ПДВ нараховується при першій з подій – оплата або надання послуг. Це питання потребує детальнішого вивчення зі сторони сучасних вітчизняних науковців.

Удосконалити облік короткострокових і довгострокових зобов'язань можна ще одним способом: інтеграцією системи інтернет банкінгу до комп'ютерної програми з бухгалтерського обліку. Дане вирішення має одні плюси: відпадає необхідність декілька раз заповнювати одні й ті ж самі реквізити та виключить можливість існування недостовірних документів.

Останній, запропонований нами шлях покращення обліку кредиторської заборгованості – впровадження системи QR-кодів на накладних, актах виконаних робіт або інших документах, зчитавши які, комп'ютерна програма одразу внесе документ в базу, без необхідності заповнення реквізитів вручну. Таке можна і зробити на рахунку на оплату, зчитавши код система інтернет банку запропонує оплатити рахунок по заданих реквізитах, залишиться лиш підписати його і комп'ютерна програма погасить зобов'язання в обліку. Щоб такі нововведення стались, необхідно, щоб держава задала стандарт та надала власну комп'ютерну програму, в якій це буде реалізовано.

Запропоновані шляхи вдосконалення звучать утопічно, але з процесом пришвидшеної комп'ютеризації в сучасні роки, все йде до впровадження таких рішень.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОВГОСТРОКОВИХ І ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ТОВ «ГДС-Сервіс»

3.1. Оцінка складу, структури та динаміки довгострокових і поточних зобов'язань на підприємстві

Кредиторська заборгованість є невід'ємною частиною діяльності суб'єктів господарювання. Аналіз довгострокових і поточних зобов'язань є необхідною складовою процесу управління підприємством, оскільки аналіз є основним джерелом інформації для прийняття правильних рішень. Завдяки йому керівник здатен побачити весь стан справ на підприємстві у вертикальному та горизонтальному розрізі, в структурі а також у вигляді діаграм та інших засобів, що надають уяву про кредиторську заборгованість.

Мета проведення економічного аналізу позикового капіталу – виявлення обсягів, складу, динаміки та форм залучення позикових засобів підприємством та оцінка ефективності їх використання [52] а також виявлення шляхів щодо покращення розрахункової дисципліни.

При проведенні аналізу кредиторської заборгованості науковцями використовують такі методи, як:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- трендовий аналіз;
- метод фінансових коефіцієнтів [55].

Для проведення аналізу важливе значення має достовірність даних, на основі яких він складається. Неправильні дані викривлюють інформацію щодо зобов'язань, що в подальшому призводить до неправильних рішень.

На нашу думку, варто почати з вертикального аналізу – оцінки структури кредиторської заборгованості. Як говорилося у попередньому розділі, на підприємстві наявні такі види зобов'язань:

- за довгостроковими кредитами;
- за товари, роботи та послуги;
- за розрахунками з авансами;

- за розрахунками з оплати праці;
- за розрахунками з бюджетом;
- за розрахунками з учасниками.

Вертикальний аналіз зобов'язань підприємства дозволяє оцінити питому вагу кожної статі кредиторської заборгованості в загальному підсумку зобов'язань та валюти балансу.

Отже, проведемо аналіз структури кредиторської заборгованості на підприємстві в розрізі двох років у таблиці 3.1. Джерелом аналізу слугує баланс (звіт про фінансовий стан) (див. Додаток В).

Таблиця 3.1.

**Структура кредиторської заборгованості у ТОВ «ГДС-Сервіс»
за 2020-2021 рр.**

№ п/п	Назва	Сума, тис. грн		Структура, %		Відхилення
		2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.	
1	Довгострокові зобов'язання за кредитами	146,5	-	5,09%	-	-5,09%
2	За товари, роботи і послуги	2556,6	7760,5	88,75%	91,90%	+3,15%
3	Розрахунки із бюджетом	117,4	636	4,08%	7,53%	+3,46%
4	Розрахунки із оплати праці	60,2	-	2,09%	-	-2,09%
5	Інші поточні зобов'язання	-	48,4	-	0,57%	+0,57%
6	Разом	2880,7	8444,9	-	-	-

Результативність такого аналізу для прийняття рішень збільшується при побудові схематичних рисунків. Для покращення сприйняття зобразимо отриманий результат у вигляді секторальної діаграми на рисунку 3.1.

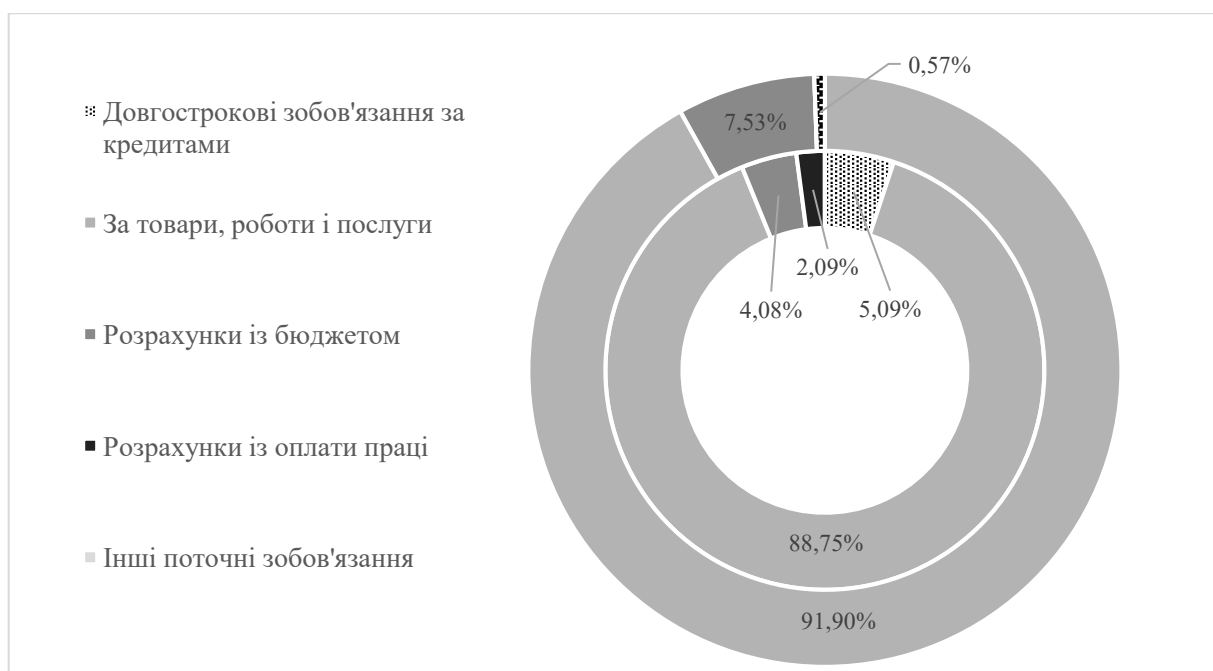

Рис. 3.1. Наочне відображення структури зобов'язань підприємства 2020-2021 рр.

На цьому рисунку зовнішнє кільце відображає 2021 р., а внутрішнє 2020 р. Провівши дослідження, можна зробити певний висновок, а саме:

1. підприємство погасило у 2021 році довгостроковий кредит;
2. підприємство у 2021 році, на відмінно від минулого року не має боргів по заробітній платі на кінець року, це може характеризувати те, що у звітному році покращився фінансовий стан;
3. збільшилась питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги за розрахунками з бюджету та інших поточних зобов'язань.

Щоб зрозуміти, чи відбулись позитивні зміни чи негативні, потрібно провести ще два дослідження – аналіз структури кредиторської заборгованості у пасиві балансу та аналіз платоспроможності. Чим менша питома вага позикового капіталу, тим менша необхідність у проведенні поглибленого економічного аналізу заборгованостей для її оптимізації та покращення фінансового стану досліджуваного підприємства [53].

Аналіз структури пасиву балансу зображено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Структура пасиву балансу ТОВ «ГДС-Сервіс» 2020-2021 рр.

№ п/п	Назва	сума, тис. грн		Структура, %		Відхилення
		2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.	
1	П.1 Власний капітал	2999,3	3983,9	51,01%	32,05%	-18,95%
2	П.2. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	146,5	-	2,49%	-	-2,49%
3	П.3. Поточні зобов'язання	2734,2	8444,9	46,50%	67,95%	+21,45%
	Баланс	5880	12428,8	-	-	-

Проведене дослідження повторно відображає позитивний результат на рахунок довгострокових зобов'язань – їх відсутність у звітному році. У 2020 році власний капітал приблизно дорівнював позиковому. У звітному році динаміка дещо негативна: питома вага власного капіталу складає 32,05%, а позикового – 67,95%. Це свідчить про залежність підприємства від залучених товарів, послуг ніж від власних засобів.

Для наступного дослідження: аналізу платоспроможності, необхідно два показники – сума грошових коштів та величина залученого капіталу. Джерелом дослідження є також звіт про фінансовий стан підприємстві (див. Додаток В). Дослідження відображено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Аналіз платоспроможності ТОВ «ГДС-Сервіс»

№ п/п	Назва	сума, тис. грн		Коеф. платоспроможності		Відхилення
		2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.	
1	Грошові кошти	803	2665	0,279	0,316	+0,037
2	Довгострокові зобов'язання	146,5	0			
3	Поточні зобов'язання	2940,9	8444,9			

Дослідження свідчить про те, що на 1 грн. наявної заборгованості підприємства припадає 0,279 грн. грошових коштів у 2020 році та 0,316 грн. у 2021 році. Даний коефіцієнт відображає те, що у разі необхідності в один день сплатити всі зобов'язання, підприємству не вистачить коштів, отже воно є дещо фінансово залежним. Позитивним є лиш те, що наявна позитивна динаміка до збільшення коефіцієнта. На нашу думку, необхідно щоб грошових коштів було більше ніж всіх зобов'язань, отже керівнику потрібно прийняти рішення таке, щоб дещо економити кошти, аби вони перевищили рівень зобов'язань.

Раз у підприємства ТОВ «ГДС-Сервіс» є менше грошових коштів ніж зобов'язань, необхідно розглянути відношення менш ліквідних активів – дебіторської заборгованості до зобов'язань.

Горизонтальний аналіз дозволяє встановити довгострокових та короткострокових зобов'язань на початок і кінець досліджуваного періоду, їх вартісну оцінку і дозволяє виявити тенденції зміни заборгованості перед постачальниками, працівниками, державою протягом такого періоду [51]. Горизонтальний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості у розрізі місяців 2021 року зображено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості у 2021 році

Місяць	Дебіторська заборг-ність, тис. грн	Кредиторська заборг-ність, тис. грн	Відно-шенн-я	Темп росту ДЗ, %		Темп росту КЗ, %	
				Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний
Січень	1 497 100,28	2 880 700,00	0,52	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Лютий	2 078 300,00	104 073,63	19,97	138,8%	138,8%	3,6%	3,6%
Березень	1 803 122,87	96 860,00	18,61	86,8%	120,4%	93,1%	3,4%
Квітень	3 388 377,36	2 198 554,86	1,541	187,9%	226,3%	2269,8%	76,3%
Травень	3 402 899,08	1 005 644,49	3,384	100,4%	227,3%	45,7%	34,9%
Червень	2 112 773,08	249 195,35	8,478	62,1%	141,1%	24,8%	8,7%
Липень	1 830 728,27	287 730,61	6,363	86,7%	122,3%	115,5%	10,0%
Серпень	1 504 730,22	236 885,13	6,352	82,2%	100,5%	82,3%	8,2%

Вересень	1 872 393,44	351 379,31	5,329	124,4%	125,1%	148,3%	12,2%
Жовтень	2 863 430,87	379 317,32	7,549	152,9%	191,3%	108,0%	13,2%
Листопад	2 757 448,54	611 091,90	4,512	96,3%	184,2%	161,1%	21,2%
Грудень	4 856 412,00	8 444 913,00	0,575	176,1%	324,4%	1381,9%	293,2%

Доцільно буде зобразити динаміку у вигляді лінійчатої діаграми на рисунку 3.2., оскільки це покращить сприймання.

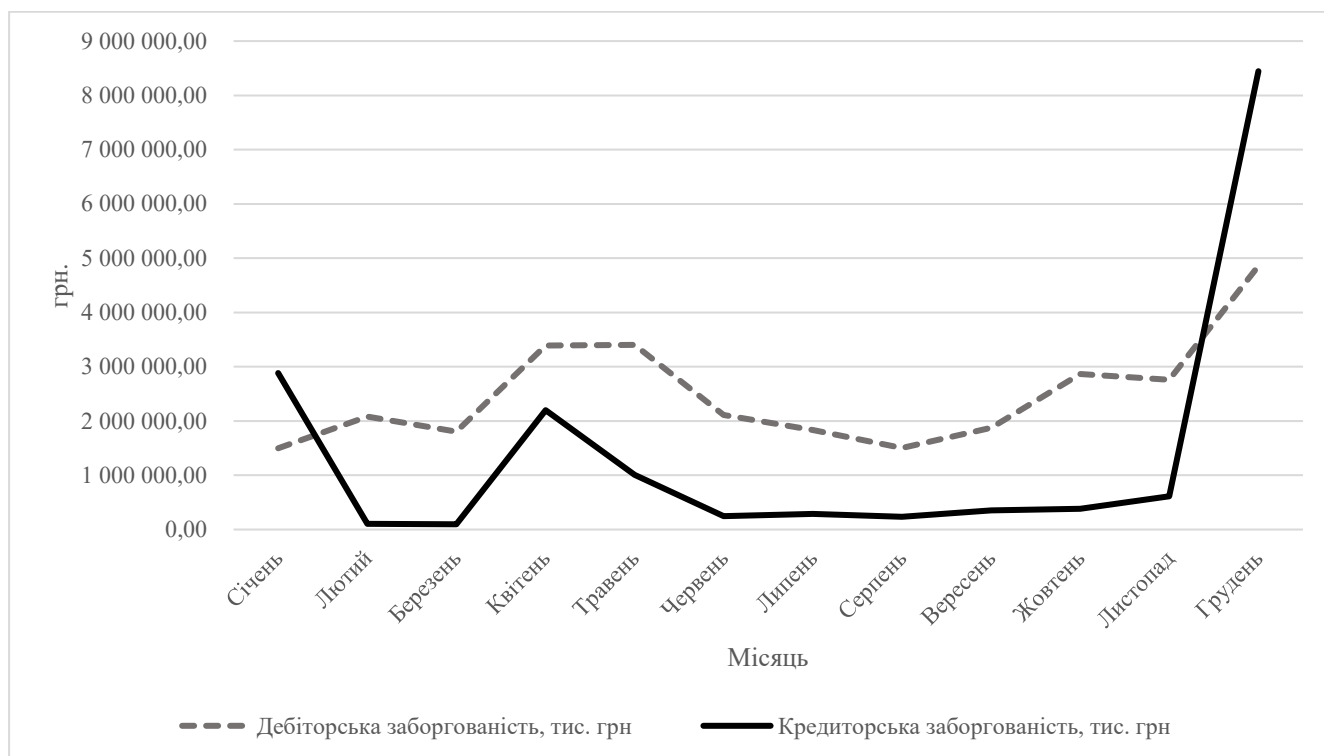

Рис. 3.2. Наочне відображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості у 2021 році

Отже, варто відзначити, що протягом року, крім січня та грудня, у підприємства дебіторська заборгованість завжди перевищує кредиторську. Значення відношення варіюється з 1,5 у квітні і аж до 20 разів у лютому. Це позитивне значення, означає що ТОВ «ГДС-Сервіс», надає послуг на більші суми, ніж отримує, що свідчить про високорентабельність. У січні та грудні негативна динаміка пов'язана з проведенням підсумком за рік та рішенням придбання дороговартісного обладнання. Показники темпу росту свідчать про одномірність

величини зобов'язань підприємства, великий ріст дав квітень поточного року, у цьому місяці був здійснений імпорт обладнання з закордону.

Проведемо останній аналіз динаміки заборгованості підприємства у розрізі років у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

**Динаміка кредиторської заборгованості у ТОВ «ГДС-Сервіс»
2018-2021 рр.**

Рік	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Темп росту КЗ, %	
		Ланцюговий	Базисний
2018	4988,3	100,00%	100,00%
2019	8112	169,62%	162,62%
2020	2880,7	35,51%	57,75%
2021	8444,9	293,15%	169,29%

Проведені розрахунки показників динаміки свідчать про те, що кредиторська заборгованість росте, крім 2020 року, можливо це пов'язано з скороченням обсягів діяльності, внаслідок чого підприємство, наприклад не закупляло запаси і так далі, але для розуміння подані дані зобразимо у вигляді лінійчатої діаграми на рисунку 3.3.

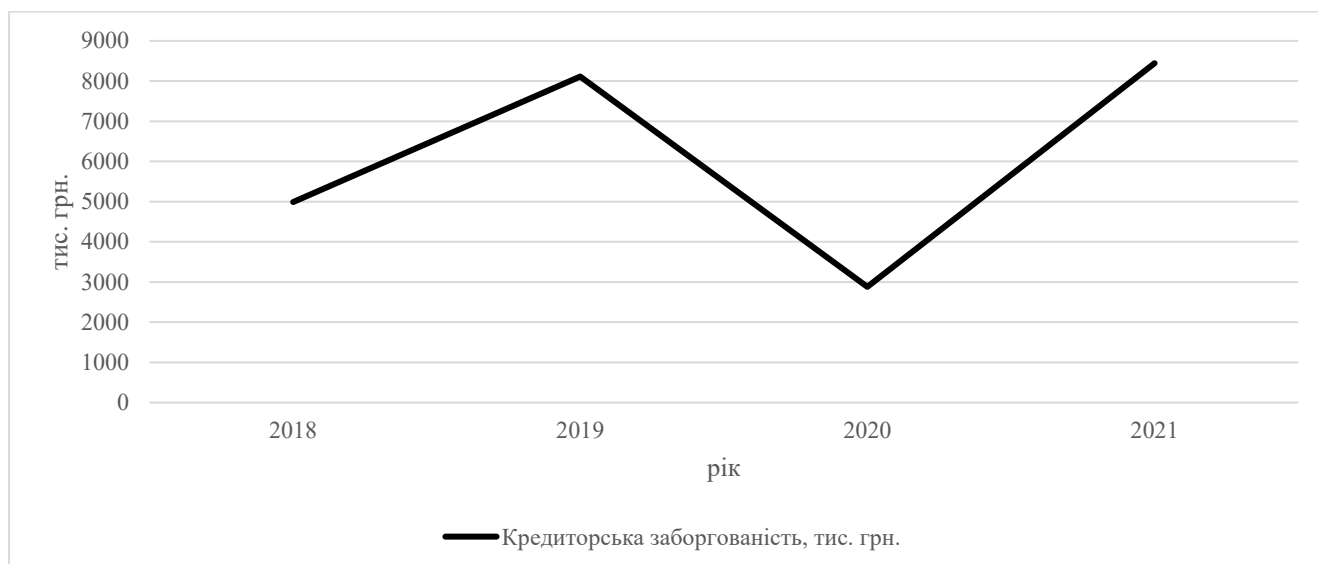

Рис. 3.3. Наочне відображення динаміки кредиторської заборгованості у ТОВ «ГДС-Сервіс» у 2018-2021 рр.

З рисунку бачимо, що зображена лінія на діаграмі має форму «зігзагу», що характеризує сезонність заборгованості, це пов'язано з оновленням машин, обладнання на новіше, але і далі стоять питання до показників діяльності 2020 року.

3.2. Аналіз використання позикового капіталу та оцінка його впливу на фінансовий стан підприємства

Показники наявності зобов'язань є невід'ємною складовою при проведенні фінансового аналізу підприємства. Вони характеризують можливість суб'єкта господарювання погашати свої борги. Для проведення аналізу використання позикового капіталу використовують низку коефіцієнтів:

- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості тощо.

У таблиці 3.6. наведемо алгоритм обчислення ефективності використання позикового капіталу.

Таблиця 3.6.

Алгоритм розрахунку показників ефективності використання позикового капіталу

№ з/п	Показник	Формула для розрахунку
1	Рентабельність позикового капіталу	ЧП / ПК
2	Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	ЧД / ПК
3	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	ЧД / ПЗ
4	Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	ДЗ / ПК
5	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	360 / К об.к.з.

Джерело: складено автором на основі [52]

де: ЧП – чистий прибуток;

ПК – середні залишки кредиторської заборгованості;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

ПЗ – середні залишки короткострокової кредиторської заборгованості;

ДЗ – середні залишки дебіторської заборгованості;

Всі коефіцієнти обчислюються завдяки показникам фінансової звітності підприємства – звіту про фінансовий стан та звіту про фінансові результати (див. Додаток В). Розпочати варто з обчислення рентабельності позикового капіталу. Цей показник відображає суму чистого прибутку отриманого на 1 гривню кредиторської заборгованості. Проведемо обчислення показника та порівняльний аналіз у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Розрахунок рентабельності зобов'язань ТОВ «ГДС-Сервіс»

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	Відхилення
1	Чистий прибуток, тис грн.	296,6	984,5	687,9
2	Середня величина заборгованості, тис. грн.	5496,35	5662,8	166,45
3	Рентабельність позикового капіталу, %	5,40%	17,39%	11,99%

Є необхідність у визначенні впливу факторів, завдяки яким відбувається зміна того чи іншого показника. Фактор – умова досягнення результативності, який відображається в вихідних даних окремим показником. Фактор може бути як кількісним так і якісним.

Розрахунок впливу факторів на рентабельність позикового капіталу методом ланцюгових підстановок:

1 підстановка (2020 рік): $296,6/5496,35=5,40$;

2 підстановка (зміна величини прибутку): $984,5/5662,8=17,39\%$.

3 підстановка (зміна величини заборгованості): $296,6/5662,8=17,91\%$;

Отже, рентабельність позикового капіталу зросла на 11,99%, завдяки таким факторам:

- Вплив зміни величини прибутку:

$$17,91 - 5,40 = +12,52\%$$

- Вплив зміни величини заборгованості:

$$17,39 - 17,91 = -0,51\%.$$

У висновку, варто відзначити, що спостерігається позитивна динаміка у рентабельності позикового капіталу, ТОВ «ГДС-Сервіс» у звітному році ефективніше використовує залучені товари, роботи та послуги. На це вплинули наступні фактори: вплив зміни величини заборгованості (резерв), вплив зміни величини прибутку (позитивний фактор). Щоб підвищити ще більше ефективність варто рухатись у тому ж напрямку (збільшувати прибуток та зменшувати величину кредиторської заборгованості).

Наступним етапом є аналіз оборотності позикового капіталу, надані ним показники характеризують кількість днів обороту, тобто за який термін відбувається перехід заборгованості в дохід. Чим вищий цей показник тим ефективніше для підприємства. Проведений аналіз динаміки оборотності кредиторської заборгованості у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Оборотність зобов'язань ТОВ «ГДС-Сервіс» у 2019-2021 рр.

№ п/п	Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					2020-2019	2021-2020
1	Чистий дохід, тис. грн	18125	5294,2	18108,4	-12830,8	+12814
2	Середня величина заборгованості, тис. грн.	6550,15	5496,35	5662,80	-1053,80	+166,45
3	Коефіцієнт оборотності, разів	2,77	0,96	3,20	-1,80	+2,23
4	Тривалість обороту (коэф./360), дні	130,10	373,75	112,58	+243,65	-261,17
5	Коефіцієнт ефективності	-	12,18	76,99	-	+64,81

	використання позикового капіталу					
--	-------------------------------------	--	--	--	--	--

Зображене дослідження у вигляді діаграми на рисунку 3.4.

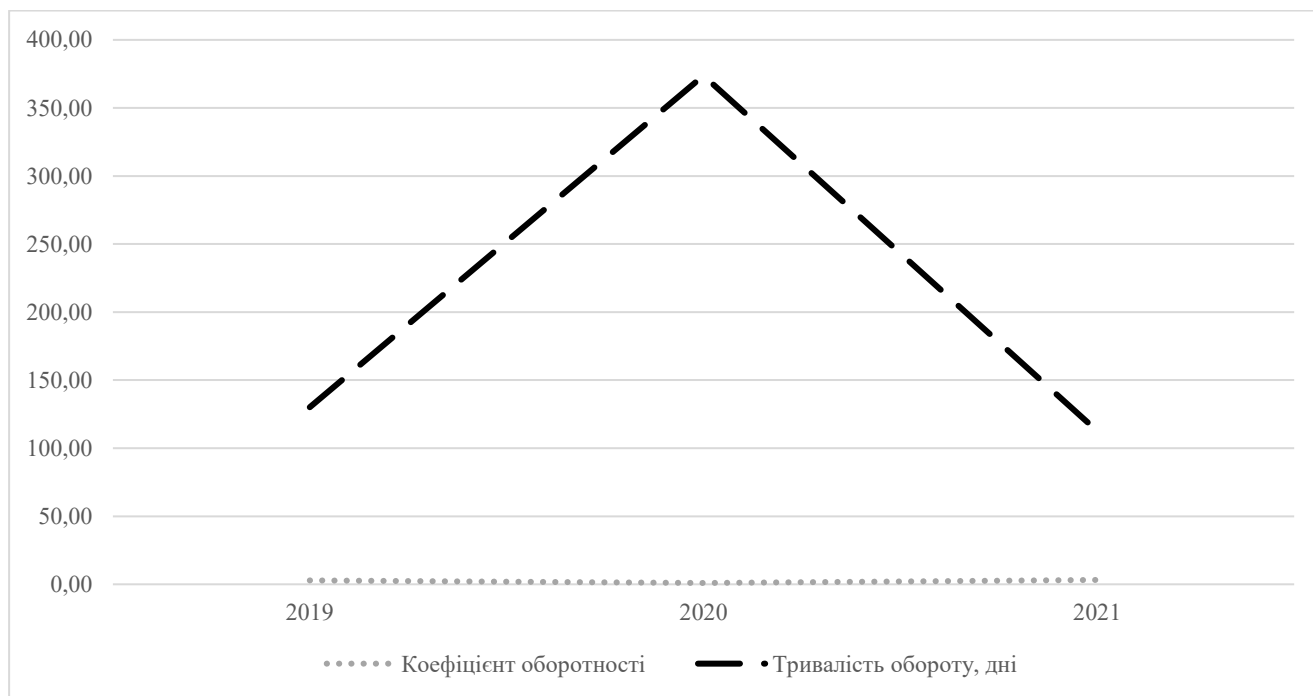

Рис. 3.4. Динаміка оборотності кредиторської заборгованості у ТОВ «ГДС-Сервіс»

Дослідження очевидно показує про складну ситуацію у 2020 році, очевидно, кризова ситуація пов'язана з загостренням епідемії коронавірусної хвороби, бо можна замітити суттєве падіння доходів від реалізації послуг організацією. Крім цього, величина кредиторської заборгованості залишалась майже на одному рівні. Це і вплинуло на показники оборотності. Щоб дізнатись точніше проведемо факторний аналіз методом ланцюгових підстановок у таблицях 3.9. та 3.10.

Таблиця 3.9.

**Вплив факторів на зміну оборотності кредиторської заборгованості
у 2020 році**

Підстановки	ЧД	ПК	к.Об	Відхилення
1 підстановка	18125	6550,15	2,77	-
2 підстановка	5294,20	6550,15	0,81	-1,96

3 підстановка	5294,20	5496,35	0,96	+0,15
Разом	-	-	-	-1,80

де ЧД – чистий дохід

ПК – позиковий капітал

к.Об – коефіцієнт оборотності

Таблиця 3.10.

**Вплив факторів на зміну оборотності кредиторської заборгованості
у 2021 році**

Підстановки	ЧД	ПК	к.Об	Відхилення
1 підстановка	5294,2	5496,35	0,96	-
2 підстановка	18108,40	5496,35	3,29	+2,33
3 підстановка	18108,40	5662,80	3,20	-0,10
Разом	-	-	-	+2,23

Отже, дослідження дало такий результат:

1. 2020 рік був кризовим для підприємства, оборотність заборгованостей знизилась завдяки таким факторам: зменшення доходу – негативний фактор, зменшення суми заборгованостей – позитивний фактор, але через незначну зміну, відповідно, дав незначний результат у підсумку для підприємства;
2. 2021 рік став прямо пропорційним до попереднього, рівень оборотності повернувся до докризового рівня. Знову ж таки вплив двох факторів: збільшення доходу – позитивний, збільшення зобов'язань – негативний;
3. необхідно рухатись в тому ж напрямку для підвищення ефективності використання зобов'язань, за винятком того, що їх необхідно дещо скоротити;
4. коефіцієнт ефективності використання позикового капіталу збільшився у 5 разів, це безумовно дуже позитивний результат.

Щоб переконатись у кризовості ситуації 2020 року проведено аналогічне дослідження для короткострокової заборгованості у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

**Оборотність короткострокових зобов'язань ТОВ «ГДС-Сервіс»
у 2020-2021 рр.**

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	Відхилення
1	Чистий дохід, тис. грн.	5294,2	18108,4	+12814,2
2	Середня величина поточної заборгованості, тис. грн.	5423,10	5589,55	+166,45
3	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	0,98	3,24	+2,26
4	Тривалість обороту, дні	368,77	111,12	-257,64
5	Коефіцієнт ефективності використання позикового капіталу	-	-	76,99

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань методом ланцюгових підстановок:

1 підстановка (2020 рік): $5294,2/5423,10=0,98$;

2 підстановка (зміна величини доходу): $18108,4/5423,10=3,34$;

3 підстановка (зміна величини заборгованості): $18108,4/5589,55=3,24$;

Отже, оборотність позикового капіталу зросла на 2,26%, завдяки таким факторам:

- Вплив зміни величини доходу:

$$3,34-0,98=+2,36$$

- Вплив зміни величини заборгованості:

$$3,24-3,34=-0,10.$$

Знаючи такі основні коефіцієнти, обчислені у цьому розділі бакалаврської роботи, виникає необхідність і далі «поглиблюватись» у аналіз довгострокової та

короткострокової заборгованості, бо показані дослідженням результати відображають характеристику кредиторської заборгованості у цілому. Визначено, що 2019 і 2021 рік були ефективними, а 2020 не дуже. Але це все в розрізі зобов'язань. Необхідно оцінити вплив зобов'язань на фінансові показники ТОВ «ГДС-Сервіс».

Найбільш вагомою характеристикою фінансового стану підприємства є його платоспроможність, вона визначається можливістю суб'єкта бізнесу швидко погасити свої довгострокові та короткострокові борги [54]. Внутрішніх і зовнішніх користувачів, зокрема інвесторів, цікавлять показники платоспроможності підприємства, або іншими словами – ліквідності. Ліквідність визначається здатністю підприємства швидко конвертувати оборотні активи у грошові кошти. Найліквіднішими активами є грошові кошти, до менш ліквідних можна віднести цінні папери, дебіторську заборгованість, готову продукцію, найменш ліквідними є основні засоби.

Виділяють наступні показники ліквідності підприємства:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності – визначається відношенням грошей до суми короткострокової заборгованості. Характеризує можливість погасити зобов'язання підприємства у найшвидший термін. Граничне значення $= 0,1 - 0,2$ і вище.
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності – відношення грошових коштів + суми дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань. Характеризує можливість погасити зобов'язання підприємства, у дещо більший відрізок часу. Граничне значення $\geq 0,7 - 0,8$.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності – визначається відношенням всіх оборотних активів до зобов'язань підприємства. Характеризує можливість погасити зобов'язання у ще більший відрізок часу – час, який може знадобитись на переведення всіх оборотних активів на грошові кошти. Граничне значення $\geq 2,0$.

Проведена оцінка платоспроможності підприємства та вплив зобов'язань на фінансовий стан у таблиці 3.12. За основу брали середні показники за рік виходячи з фінансової звітності ТОВ «ГДС-Сервіс» (див. Додаток В)

Таблиця 3.12.

**Аналіз показників ліквідності кредиторської заборгованості
ТОВ «ГДС-Сервіс»**

Показники	2020 р.	2021 р.	Граничне значення	Відхилення, + / –	
				від минулого року	від граничного значення
1. Запаси	585,85	700,9	-	+115,05	-
2. Дебіторська заборгованість	2678,45	3176,8	-	+498,35	-
3. Грошові кошти	1792,4	1734	-	-58,4	-
4. Загалом оборотні активи	5056,7	5611,7	-	+555	-
5. Поточні зобов'язання	5423,1	5589,55	-	+166,45	-
6. Коефіцієнт загальної ліквідності (р.4/р.5)	0,932	1,004	2,0 і >	+0,072	-0,996
7. Коефіцієнт швидкої ліквідності (р3+р2)/р.5	0,824	0,879	0,7-0,8	+0,054	+0,179
8. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (р.3/р.5)	0,331	0,310	0,1-0,2	-0,020	+0,210

Дослідження встановило, що майже всі показники ліквідності перетинають граничне значення, отже підприємство є платоспроможним. Коефіцієнт швидкої ліквідності дав позитивний результат у горизонтальному розрізі, відбувається поступове збільшення у цьому плані. Коефіцієнт абсолютної ліквідності перетинає граничне значення, але у 2021 році дав незначну негативну динаміку. Потрібно збільшувати кількість грошових коштів або зменшувати суму зобов'язань підприємства. Коефіцієнт загальної ліквідності дорівнює близько одиниці, що в два рази менше граничного значення. Отже, потрібно або збільшувати в 2 рази вартість оборотних активів або зменшувати питому вагу зобов'язань. На нашу думку,

підприємство є привабливим для інвестора, та в цілому, рухається в правильному напрямку.

Вітчизняні автори наукових праць, наприклад О. М. Дзюбенко у своїй роботі [57] наголошує про важливість аналізу фінансової стійкості та потенціалу підприємства. На нашу думку, фінансова стабільність є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Серед показників стабільності, в одному з них: коефіцієнт фінансового ризику, своє місце знаходить і кредиторська заборгованість у вигляді позикового капіталу. Розраховується він шляхом ділення суми позикового та власного капіталу. Розрахунок наведений у таблиці 3.13., проводився на основі фінансової звітності підприємства (див. Додаток В), та брали середній показник за звітний рік.

Таблиця 3.13.

**Розрахунок показника фінансового ризику для ТОВ «ГДС-Сервіс»
за 2020-2021 рр.**

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	Відхилення
1	Середній позиковий капітал	5496,35	5662,80	166,45
2	Середній власний капітал	2358,55	3491,6	1133,05
3	Коефіцієнт фінансового ризику	2,33	1,62	-0,71

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт фінансового ризику методом ланцюгових підстановок:

1 підстановка (2020 рік): $5496,35/2358,55=2,33$;

2 підстановка (зміна величини позикового капіталу): $5662,80/2358,55=2,40$;

3 підстановка (зміна величини власного капіталу): $5662,80/3491,6=1,62$;

Отже, коефіцієнт фінансового ризику зменшився на 0,71, завдяки таким факторам:

- Вплив зміни величини позикового капіталу:

$$2,40-2,33=+0,07$$

- Вплив зміни величини власного капіталу:

$$1,62-2,40=-0,78.$$

Позитивним є коли значення менше одиниці, але на підприємстві показник значно вищий, але спостерігається позитивна динаміка: на 0,71 у 2021 році. На це негативно вплинуло збільшення величини капіталу та позитивно збільшення величини власного капіталу. Отже, потрібно старатись мінімізувати величину зобов'язань та старатись збільшити власний капітал, наприклад, шляхом отримання більших прибутків, тоді фінансовий ризик для підприємства знизиться і цим воно зацікавить інвесторів.

Деякі керівники при виборі управлінських рішень аналізують фінансовий стан підприємства за минулі роки, особливо якщо в минулому підприємство показувало дещо кращі фінансові результати. На основі вибраного, на думку керівника, року, він старається зрозуміти чому тоді підприємство працювало краще та ефективніше та приймає такі рішення, які були в тому році. Правильніше обрати рік, у якому підприємство працювало ефективніше, дозволяє рейтингова оцінка. Пропонуємо проаналізувати фінансовий стан підприємства за показниками рентабельності, ліквідності та іншими коефіцієнтами кредиторської заборгованості, щоб визначити коли управління нею відбувалось ефективніше. Алгоритм визначення рангу підприємства зображений на рис. 3.5.

Рис. 2.5. Послідовність визначення рангу підприємства

Джерело: складено автором

Отже визначення рейтингової оцінки ефективності управління зобов'язаннями у 2020 та 2021 зображено у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14.

Розрахунок рейтингової оцінки підприємства за показниками ефективності використання позикового капіталу ТОВ «ГДС-Сервіс»

Показники	2020 рік	2021 рік	Еталонне значення	Стандартизований показник, x_{ij}	
				2020 рік	2021 рік
1. Рентабельність зобов'язань	0,054	0,173	0,173	0,312	1
2. Коефіцієнт оборотності	0,96	3,2	3,2	0,300	1

3. Коефіцієнт ефективності використання позикового капіталу	12,18	76,99	76,99	0,158	1
4. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,932	1,004	1,004	0,928	1
5. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,824	0,879	0,879	0,937	1
6. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,331	0,31	0,331	1	0,937
7. Коефіцієнт фінансового ризику	2,33	1,62	1,62	0,695	1
8. Рейтингова оцінка, R	1,224	1,002	-	-	-
9. Ранг підприємства	2	1	-	-	-

На основі проведеного обширного дослідження ефективності використання позикового капіталу, ліквідності підприємства, фінансової стійкості та впливовості його на фінансовий стан ТОВ «ГДС-Сервіс», виявлено, що у 2021 році підприємство значно почало краще працювати, порівняно з 2021 роком. Показники, які значно зросли порівняно з минулим роком: рентабельність зобов'язань, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт ефективності використання позикового капіталу. Менший вплив дали такі показники як: коефіцієнт загальної та швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансового ризику. Лише один показник дав негативне значення у 2021 році – коефіцієнт абсолютної ліквідності. Керівництву підприємства варто приділити йому особливу увагу.

3.3. Шляхи покращення розрахунково-касової дисципліни на підприємстві

Діяльність суб'єкта господарювання протягом всього життєвого циклу підприємства супроводжують різні види розрахунків з постачальниками і підрядниками, з працівниками та бюджетом, з банком та іншими внутрішніми та зовнішніми суб'єктами. Інколи проблема набуває такого гострого вигляду, що підприємство просто не в змозі сплатити суми по таких боргах, строк заборгованості яких вже підходить. Це частково лише проблема обліку

кредиторської заборгованості, більшу роль відіграє неефективне управління зобов'язаннями. Економічний аналіз повинен забезпечити внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації необхідними релевантними даними, щоб вони приймали рішення. У неефективних рішень є дві відповідальні особи: бухгалтер-економіст, котрий неправильно обчислив показники або фактори, що на них впливають або керівник чи апарат управління, який на основі правильної інформації приймав безглузді рішення.

У нинішніх умовах діяльність підприємства передбачає покриття всіх витрат суб'єктом господарювання, внаслідок власних прийнятих неефективних рішень. Учасники товариств з обмеженою відповідальністю несуть відповідальність за витрати у розмірі пропорційному до їх частки у статутному капіталі підприємства. Тому засновники підприємства повинні бути прямо зацікавлені у прийнятті на роботу кваліфікованих менеджерів, які зможуть не загнати підприємство у борги, а навпаки – вийти на максимальну рентабельність та прибутки.

У бакалаврській роботі проведені, на нашу думку, майже всі необхідні дослідження для ТОВ «ГДС-Сервіс» за винятком одного: розрахунок необхідного співвідношення власних і запозичених ресурсів з урахуванням оборотності заборгованостей, котрий наведений у таблиці 3.15., після якого можна зробити проміжні висновки та обрати основні шляхи удосконалення розрахунково-касової дисципліни на підприємстві.

Дослідження проводилось на основі середніх даних за 2 роки, джерелом виступає фінансова звітність (див. Додаток В).

Таблиця 3.15.

**Розрахунок необхідного співвідношення власних і залучених ресурсів
для ТОВ «ГДС-Сервіс»**

Показники	2020 р.	2021 р.
1. Середня дебіторська заборгованість, тис. грн	2678,5	3176,8
2. Середня кредиторська заборгованість, тис. грн.	5496,4	5662,8
3. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	5294,2	18108

4. Собівартість реалізованих послуг, тис. грн.	5058,4	16892
5. Одноденний обсяг виручки, тис. грн. (р.3 / 365)	14,505	49,612
6. Одноденна собівартість реалізованої продукції, тис. грн. (р.4 / 365)	13,859	46,278
7. Власний капітал, тис. грн.	2999,3	3983,9
8. Прибуток, тис. грн.	296,6	984,5
9. Оборотність заборгованості, дн.:		
а) дебіторської (р.1/р.5)	184,66	64,033
б) кредиторської (р.2/р.5)	378,94	114,14
10. Необхідний короткостроковий кредит, тис. грн., (р.9а – р.9б) * р.6	-2818	-2486
11. Надлишкові вільні засоби в обороті, тис. грн., (р.9б – р.9а) * р.5	2817,9	2486
12. Необхідні власні ресурси, тис. грн., р.7 – р.11	181,4	1497,9
13. Необхідні залучені ресурси, тис. грн., р.2 + р.10	2678,5	3176,8
14. Раціональне співвідношення власних і залучених ресурсів (р.13 / р.12)	14,765	2,1208

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Враховуючи оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, керівнику необхідно утримувати співвідношення власного і залученого капіталу у відношенні 2/1, тобто власний капітал повинен переважати позиковий у 2 рази. Досліджуваний у попередньому пункті бакалаврської роботи, коефіцієнт фінансового ризику, показав співвідношення залученого і власного капіталу 2,33 у 2020 році та 1,62 у 2021 році. Тобто коефіцієнт має показник прямо пропорційний до того, що потрібно. У 2021 році, спостерігалась позитивна динаміка (-0,78), тобто за прогнозом, якщо підприємство буде рухатись в такому ж напрямку, залишаючи оборотність заборгованості на попередньому рівні, то йому знадобиться 3 роки. Але оборотність і кредиторської і дебіторської заборгованості за останній рік збільшилась фактично в 3 рази, це показує наявне і попередні дослідження.

Зміна оборотності є позитивним явищем, вона дозволить пришвидшити ріст раціонального співвідношення, тобто це може статись навіть швидше ніж за нашим прогнозом.

З досліджень випливає, що у 2021 році підприємство ТОВ «ГДС-Сервіс стало набагато ефективніше використовувати свій позиковий капітал, що в свою чергу відображається на показниках рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості та інших показниках фінансового стану суб'єкта господарювання. Узагальнюючи другий розділ, у ході досліджень, виявлено такі шляхи для покращення розрахунково-касової дисципліни:

- у 2021 році був погашений повністю довгостроковий кредит, наведене дослідження (див. таблицю 3.15.) повністю виключає необхідність у позиках. Позики мають свої позитивні аспекти, але у ТОВ «ГДС-Сервіс», нема потреби у них, це лише збільшить фінансові ризики та фінансову залежність;

- вищенаведені дослідження показують негативне для підприємства відношення власного і позикового капіталу. У звітному році цей показник дав позитивну динаміку, її і потрібно утримувати шляхом зменшення залучених ресурсів, збільшення продуктивності процесу надання послуг, економії та раціоналізації, що призведе до прибутку, а він в свою чергу збільшує капітал.

- варто пошукати постачальників з меншими цінами, якщо це можливо. Найбільшу частку в придбаних запасах займає паливо. Отже, потрібно знайти дешевше пальне, але щоб якість була відповідна, бо в майбутньому буде мало сенсу від такої економії, якщо автомобілі, генератори та обладнання, яке використовує підприємство ламається;

- варто провести модернізацію обладнання, щоб воно споживало менше пального, це в майбутньому скоротить кількість зобов'язань, в зв'язку з меншою закупкою даного виду запасу;

- підприємство рухається у правильному напрямку щодо зобов'язань у розрізі структури активу балансу, окрім кредитів, зникла заборгованість по оплаті праці, але незначно зросла частка у плані розрахунків з бюджетом. Її варто старатись гасити вчасно, для того, щоб не було непередбачуваних штрафів, пень і

неустойок. Тим більше, коли у підприємства наявні грошові ресурси на рахунках в банках;

- показники рентабельності позикового капіталу хоч і збільшились, але недостатньо, щоб впевнено сказати, що ТОВ «ГДС-Сервіс» ефективно використовує наявні зобов'язання. Є 2 шляхи покращення: зменшення зобов'язань – шлях описаний вище та збільшення доходу. Керівництву потрібно прийняти рішення яким чином можна збільшити дохід: збільшенням ціни на свої послуги або укладанням більшою кількістю договорів;

- ці самі шляхи необхідно використати для зменшення оборотності довгострокових і короткострокових зобов'язань;

- показники швидкої і абсолютної ліквідності у межах норми, однак їх можна ще підвищувати, адже досконалості немає меж, але варто приділити увагу показнику загальної ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності дорівнює близько одиниці, що в два рази менше граничного значення. Отже, потрібно або збільшувати в 2 рази вартість оборотних активів або зменшувати питому вагу зобов'язань. До вартості оборотних активів відносять грошові кошти, дебіторську заборгованість та інші товари і запаси.

Отже, надані нами шляхи вдосконалення розрахунково-касової дисципліни на підприємстві, повинні допомогти покращити фінансовий стан та ефективніше використовувати кредиторську заборгованість, щоб вона була позитивним явищем у підприємства геофізичної галузі а не навпаки.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження облікового процесу в результаті якого виникають або погашаються довгострокові і короткострокові зобов'язання а також аналітичної роботи з питань кредиторської заборгованості, Зроблено короткі узагальнення та рекомендації з кожного розділу:

У першому розділі розглянуто суть кредиторської заборгованості, під якою слід розуміти заборгованість між фізичними і юридичними особами, що виникла в результаті минулих операцій, оцінена в гривнях і щодо якої в суб'єкта господарювання існують зобов'язання погашення її в певний строк. Одночасно, зобов'язання є джерелом формування фінансових ресурсів для фінансування діяльності підприємства, а також є фактом, що описує стан справ на підприємстві, виникає безпосередньо у ході виконання господарських процесів.

Визначено головне завдання бухгалтерського обліку зобов'язань: їх контроль, дотримання за сплатою та аналіз. Визначено суть поняття дебітор і кредитор а також описано взаємозв'язки між ними та визначено що між ними є спільного і відмінного: відмінність між ними виходить з особливостей функціонування зобов'язань. Основні процеси, в результаті яких виникають зобов'язання – це постачання, розрахунки з працівниками та бюджетом та вивели, що кредиторська заборгованість завжди має мати підґрунтя – тобто, первинний документ. Розглянуто «плюси» і «мінуси» зобов'язань та їх ознаки.

Виділено нормативно-правові акти з питань обліку кредиторської заборгованості: головні з них: Податковий Кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 11 «Зобов'язання», План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та внутрішній документ – наказ про облікову політику.

Вибраний найкращий, на думку авторів, підхід класифікації кредиторської заборгованості який надає Н. В. Кудласєва та А. П. Фльора: Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, термін оплати за якими не настав; кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, котрі вчасно не

оплачені; кредиторська заборгованість за виданими векселями; кредиторська заборгованість за отриманими авансами; кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом та позабюджетними платежами; кредиторська заборгованість зі страхування; кредиторська заборгованість з оплати праці; інші види кредиторської заборгованості. Авторами доповнено класифікацію такими ознаками: 1. Непередбачувана кредиторська заборгованість; 2. майбутня кредиторська заборгованість, тобто, за товари, роботи, послуги, які будуть здійснені в майбутньому періоді.

Визначено за П(С)БО 11, зобов'язання визнаються коли: його можна достовірно оцінити; існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Оцінка зобов'язань відповідно до МСФЗ: історична вартість, амортизована вартість, справедлива вартість.

У другому розділі досліджено методику зобов'язань на основі ТОВ «ГДС-Сервіс», розглянуто структуру підприємства, предмет (діяльність у сфері надання георозвідувальних послуг) і мету діяльності (головна мета підприємства – задоволення споживачів власними якісними послугами та отримання прибутку), фактори що впливають на організацію обліку. Один з факторів: характерна особливість підприємств геофізичної галузі: велика частка серед операцій, пов'язана з покупкою запасів у постачальників та отримання послуг від підрядників – це є основними джерелами виникнення кредиторської заборгованості. Частка інших операцій незначна, бо підприємство може надати декілька послуг в місяць. Також вагомою часткою є операції з списання отриманих послуг, запасів та малоцінних, швидкозношуваних предметів на виробництво(тобто надання послуг).

Ще один не менш важливий фактор – держава. Вона ставить підприємства в рамки, такі як: вибір системи оподаткування, вибір форми ведення бухгалтерського обліку, форму організації обліку. ТОВ «ГДС-Сервіс» є суб'єктом малого підприємництва та знаходиться на загальній системі оподаткування. Форма обліку – автоматизована, форма організації обліку – створений відділ бухгалтерії.

У ТОВ «ГДС-Сервіс» є внутрішні-розпорядчі документи з питань обліку: наказ про облікову політику, наказ про створення бухгалтерської служби, посадові інструкції бухгалтерів.

Виділені основні рахунки, які застосовуються у ТОВ «ГДС-Сервіс» з питань обліку короткострокових і довгострокових зобов'язань: 50 «Довгострокові позики» – для обліку одержаних кредитів; 60 «Короткострокові позики»; 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»; 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»; 64 «Розрахунки за податками й платежами»; 65 «Розрахунки за страхування»; 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»; 67 «Розрахунки з учасниками»; 68 «Розрахунки за іншими операціями»; 69 «Доходи майбутніх періодів».

Розглянуто кореспонденції з цим рахунками, а також всі дії що супроводжували господарські операції з питань зобов'язань.

В наступному пункті розглядали порядок відображення зобов'язань у звітності. Основне: підприємство здає звітність у вигляді форми №1-м: баланс та форми 2-м: звіт про фінансові результати, як пакет зі спрощеної фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва, яка регулюється П(С)БО 25. Послідовність дій облікового процесу на підприємстві: здійснення операцій, складання документів, внесення первинних документів, перенесення підсумків в головну книгу, складання звітності, аудит, оприлюднення звітності. Визначено, що інформацію про стан розрахунків з кредиторами відображають в 2 і 3 розділі пасиву балансу, наведені найбільш використовувані підприємством рядки. Термін подання звітності ТОВ «ГДС-Сервіс» – до 28 лютого наступного за звітним року. Строк сплати податку на прибуток – 40 днів з граничного терміну подання звітності.

Визначено два шляхи вдосконалення обліку: 1. Вдосконалення з метою отримання детальнішої звітності; 2. Вдосконалення для полегшення роботи бухгалтеру. Щодо першого шляху, нами пропонується зблизити план рахунків бухгалтерського обліку та звіти про фінансовий стан і фінансові результати, зробити, щоб статі балансу повністю відповідали рахункам. Така деталізація

полегшує складання звітності, також це буде корисною для зовнішніх користувачів: вони зможуть детальніше розглянути стан справ на підприємстві.

Щодо другого напрямку, то потрібно зробити такі дії:

- інтеграція системи інтернет банкінгу до комп'ютерної програми з бухгалтерського обліку;
- впровадження системи QR-кодів на накладних, актах виконаних робіт або інших документах, зчитавши які, комп'ютерна програма одразу внесе документ в базу, без необхідності заповнення реквізитів вручну,
- об'єднання звичайних і податкових накладних з ПДВ.

У третьому розділі було проведено аналіз складу, структури, динаміки, використання позикового капіталу і інших показників та визначено оцінку впливу його на фінансовий стан ТОВ «ГДС-Сервіс». Узагальнивши варто відмітити, що порівнюючи 2018-2021 роки, 2020 рік був кризовий для підприємства через коронавірус, хоч і 2021 рік був ефективним з питань обліку зобов'язань, але все ж 2022 буде також кризовим через війну в Україні. Щоб мінімізувати вплив кризи запропоновано такі шляхи удосконалення ефективності використання зобов'язань:

- не брати кредити в банку, бо у підприємства є багато наявних ресурсів;
- економити ресурси, збільшувати ефективність процесу надання послуг щоб збільшити доходи, збільшуючи одночасно рентабельність зобов'язань;
- шукати постачальників з меншими цінами але хорошою якістю;
- провести модернізацію обладнання, щоб воно було економніше та ефективніше, що в свою чергу зменшить кількість зобов'язань в т. ч. і перед сервісами, які займаються ремонтом;
- у стратегічній перспективі зменшити хоча б половину, щоб підвищити коефіцієнт загальної ліквідності.

Вважаємо, що мета та поставлені завдання перед бакалаврською роботою були виконані повністю. Окремі аспекти висновків і пропозицій проведеного дослідження можуть бути використані керівництвом підприємства для покращення його діяльності, упорядкування розрахунково-касової дисципліни та оптимізації фінансових показників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В. Бухгалтерський облік. 2-е вид., перероб. і доп. : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 424 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 05.11.2021).
3. Майборода О. Є., Косарева, І. П., Корабейнікова, І. О. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. *Економіка і суспільство*, 2018. №15, 396-402.
4. Власова Н. О., Носач Л. Л. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі : монографія . Харків: ХДУХТ, 2011. 229 с.
5. Чубенко А. Г., Лошицький М. В., Павлов Д. М., Бичкова С. С., Юнін О. С. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції. Київ : Ваіте, 2018. 376 с.
6. Губарик, О. М., Губан, А. В. Управління кредиторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2017 р. С. 871-874.
7. Бутинець Ф. Ф. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 8-е вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2009 р. 912 с.
8. Кудлаєва, Н. В., Фльора, А. П. Економічний зміст та класифікація зобов'язань в господарських процесах суб'єкта господарювання. *Young Scientist*, 2018. № 62(10).
9. Акімова Н. С., Наумова Т. А., Ковалевська Н. С., Коробкіна І. С. Опорний конспект лекцій з дисципліни “Загальні основи організації бухгалтерського обліку” для здобувачів вищої освіти першого

- (бакалаврського) рівня спеціальності 071 “Облік і оподаткування”. Харків : ХДУХТ, 2019. 113 с.
10. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. №2755VI. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 06.11.2021).
 11. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 06.11.2021).
 12. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. № 291. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 06.11.2021).
 13. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 07.11.2021)
 14. Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь. Фінансовий облік : підруч. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
 15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Законодавство України : веб-сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення: 08.11.2021)
 16. Асмолова Т. В., Сирцева С. В. Особливості обліку зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку: порівняльний аспект. *Економічні науки : Облік і фінанси*. 2015. №12(1). С. 15-22.
 17. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку : монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 256 с.

- 18.Дорош Н.І. Теоретичні аспекти організації бухгалтерського обліку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. №1. С. 93–97.
19. Бержанір І. А., Бержанір І. А., Ящук Т. А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. №2(19). С. 240-244
- 20.Міжнародний стандарт звітності для малих та середніх підприємств. Законодавство України : веб-сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063 (дата звернення: 09.11.2021)
- 21.Цивільний кодекс України. Законодавство України : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.11.2021)
- 22.Кубік В. Д. Волчек Р. М. Оцінка зобов'язань в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса, 2020. №3-4(74-75).
23. Концептуальна основа фінансової звітності. Законодавство України : веб-сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009 (дата звернення: 13.11.2021)
- 24.Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення: 20.12.2021).
- 25.Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2004 р. № 601. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03> (дата звернення: 20.12.2021).
- 26.Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 20.12.2021).
- 27.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Законодавство України

- : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 20.12.2021).
28. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 21.12.2021).
29. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2374-III. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14> (дата звернення: 21.12.2021).
30. Господарський кодекс України. Законодавство України : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 22.12.2021)
31. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 22.12.2021).
32. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни в фінансових звітах» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99> (дата звернення: 20.12.2021).
33. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 20.12.2021).
34. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 23.12.2021).

35. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01> (дата звернення: 23.12.2021).
36. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» : Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> (дата звернення: 23.12.2021).
37. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз. Навчальний посібник. Житомир : ПП «Рута», 2003, 680 с.
38. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*. 2016. № 2 (69). с. 160–164.
39. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
40. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. Навч. пос. В-во : Ельга. 2008. 724 с.
41. Дублей В.В., Гуменюк М.М. Необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в сучасних умовах. *Науковий огляд*. 2016. № 11 (32). С. 1–9.
42. Бочуля Т. В., Янчева І. В., Янчев В. В. Конспект лекцій у структурологічних схемах із дисципліни “Організація обліку” для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 071 “Облік і оподаткування” освітнього ступеня “Магістр”. Харків : ХДУХТ, 2017. 200 с.
43. Валькова Н. В., Данілкова А. Ю. Переваги та недоліки впровадження автоматизованої системи ведення обліку в Україні. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/economy/accounting-andauditing/3196-valkova-hb-danlkova-alo> (дата звернення: 28.02.2022).
44. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, Відень : Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. 102 с.

45. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 11.02.2022)
46. Кодекс законів про працю : Кодекс України. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 01.03.2022).
47. Омецінська І. Я. Особливості утворення та порядок визнання зобов'язань за видами. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/osoblivosti-utvorenniya-ta-poryadok-viznannya-zobov-yazan-za-vidami.html> (дата звернення: 03.03.2022).
48. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 05.03.2022)
49. Островерха Р. Е. Первинні документи у бухгалтерському обліку: сутність та напрями вдосконалення. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2018. №1-2. С. 19-31.
50. Гуцайлюк З. Адаптація бухгалтерського обліку в Україні до потреб ринкового середовища. *Незалежний аудитор*. 2013. № 6 (IV). С. 19–21
51. Багрій К. Характеристика сучасних методів аналізу поточних зобов'язань суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. 2012. №. 11(2). С. 23-26.
52. Т. В. Стаднюк, Т. А. Татушко, Теоретичні основи аналізу зобов'язань суб'єктів господарювання. *Агросвіт*. 2014. №8. С. 60-65.
53. Л. В. Домбровська, Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. *Ефективна економіка*. 2014. №2 : веб сайт. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2731> (дата звернення 23.03.2022).
54. Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко. Економіка і фінанси : Навч. посібник : Показники ліквідності та платоспроможності підприємства.

55. Колесніченко О. В. Теоретичні основи аналізу зобов'язань підприємства. *Вісник студентського наукового товариства «Ватра»*. 2019. №72. С.265-274.
56. А. М. Савченко, І. Р. Коротаєва. Аналіз кредиторської заборгованості на прикладі підприємства ПАТ «Моделіс Україна». *Modern Economics*. 2019. № 18, С.174-180
57. О. М. Дзюбенко, Аналітичні показники оцінки фінансового потенціалу лісогосподарського підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. №11 : веб сайт. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5917> (дата звернення 25.03.2022).
58. Слухай О. О. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. Електронний архів полтавського університету економіки і торгівлі. 2020. Веб сайт. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7645> (дата звернення 25.03.2022).
59. Колесніченко, О. В. «Теоретичні основи аналізу зобов'язань підприємства.» *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий: С. 265.
60. Томчук, О. Ф. Методичні аспекти аналізу позикового капіталу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород : Гельветика. 2019. № 27 № Ч. 2. С.76-83
61. Монюк В. В. Економічна сутність кредиторської заборгованості, її роль на підприємстві. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали IV Міжнар. Наук.-практ. інтернет-конф., 22-23 бер. 2022 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2022. С. 55-57.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи до визначення терміну «Кредиторська заборгованість»
різними вченими-економістами

Автор	Визначення поняття
Бутинець Ф.Ф. [37]	Це форма розрахунку за товари і послуги, які поступають у процесі господарської діяльності компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві чи для перепродажу
Томчук О.Ф [38]	Це різновид комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства
Цал-Цалко Ю.С [39]	Це залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання.
Бланк І.А. [40]	Це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати, тощо
Дублей В.В [41]	Це правовідносини між сторонами, які мають документальне підтвердження та за яких одна сторона зобов'язується вчинити певну дію або утриматися від такої на користь іншого суб'єкта, а інший суб'єкт має право вимагати від боржника виконання його обов'язку
Авторське визначення поняттю	Це борг, який виник у процесі взаємовідносин між двома і більше суб'єктами (фізичними та/або юридичними особами), у результаті яких, у певних осіб появляється те чи інше благо та виникає зобов'язання за нього іншим суб'єктам

Додаток Б

Типові кореспонденції з обліку зобов'язань перед працівниками на підприємстві
ТОВ «ГДС-Сервіс»

№ п/п	Зміст операції	Д-т	К-т	Первинний документ
1.	Нараховано провідному геофізику заробітну плату	92	661/8	Розрахункова відомість
2.	Нараховано ЄСВ	92	651/ЄСВ	Розрахункова відомість
3.	Утримано ПДФО	661/8	641/ПДФО	Розрахункова відомість
4.	Утримано військовий збір	661/8	641/ПДФО	Розрахункова відомість
5.	Виплачено заробітну плату	661/8	311/1	Платіжне доручення
6.	Нараховано провідному геофізику премію	92	661/8	Наказ про нарахування премій
7.	Нараховано ЄСВ	92	651/ЄСВ	Розрахункова відомість
8.	Утримано ПДФО	661/8	641/ПДФО	Розрахункова відомість
9.	Утримано військовий збір	661/8	641/ПДФО	Розрахункова відомість

Додаток В

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

		Дата (рік, місяць, число)		КОДІ	
Підприємство	ТОВ "ГДС-Сервіс"	за ЄДРПОУ		2022	01 01
Територія	Івано-Франківська	за КОАТУУ		40973809	
Організаційно-правова		за КОПФГ		UA26040190010045761	
форма господарювання	товариство з обмеженою відповідальністю	за КВЕД		240	
Вид економічної діяльності	діяльність в сфері геології та геодезії			71.12	
Середня кількість працівників, осіб	19				
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком					
Адреса, телефон вулиця Гетьмана Мазепи, буд. 175 А/2, корпус 30. м. Івано-Франківськ, Івано-Франківська область, 76026					

1. Баланс
на 31 грудня 2021 р.

Форма N 1-м

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	()	()
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	2 770,1	4 315,3
первісна вартість	1011	4 117,1	6 719,9
знос	1012	(1 347,0)	(2 404,6)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2 770,1	4 315,3
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	809,7	592,1
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	1 356,0	2 922,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	141,2	1 933,9
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	803	2 665,0
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	3 109,9	8 113,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	5 880	12 428,8

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	200,0	200,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 799,3	3 783,9
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495	2 999,3	3 983,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510	146,5	-
Усього за розділом II	1595	146,5	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	2 556,6	7 760,5
розрахунками з бюджетом	1620	117,4	636
у тому числі з податку на прибуток	1621	65,1	216,1
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	60,2	
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	48,4
Усього за розділом III	1695	2 734,2	8 444,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами,	1700	-	-
Баланс	1900	5 880,0	12 428,8

2. Звіт про фінансові результати
за 2021 р.

Форма N 2-м

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	18 108,4	5 294,2
Інші операційні доходи	2120	1,8	125,9
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	18 110,2	5 420,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(16 891,5)	(-)
Інші операційні витрати	2180	()	(5 058,4)
Інші витрати	2270	()	()
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(16 909,6)	(5 058,4)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	1 200,6	361,7
Податок на прибуток	2300	(216,1)	(65,1)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	984,5	296,6

Керівник

Головний бухгалтер

Зборівський

Мирослав

Мирославович

(підпис)

ЕП Гавадзин

Марія

Іванівна

Зборівський Мирослав Мирославович
(ініціали, прізвище)

Гавадзин Марія Іванівна
(ініціали, прізвище)